№ 37 ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 16 **1908** ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 16 № 37

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(36-րդ ՏԱՐԻ)
ԱԶԱՏԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամսվայ համար	„ „	10 ր.
11	„ „ „ „	9 ր.
10	„ „ „ „	8 ր.
9	„ „ „ „	7 ր.
8	„ „ „ „	6 ր.
7	„ „ „ „	
6	„ „ „ „	„
Մնացած ամիսները ամսական ՄԷԿ րուբլի		
Ամերիկա տարեկան	„	6 դօլար
Եւրոպա	„ „ „	30 ֆրանկ
Պարսկաստան	„ „	10 րուբլի

Աւետիք և Զաւահիր Խանսյեանները զաւակներով՝ խորին վշտով յայտնում են յարգողներին առաջինների Թանգագին որդու, իսկ վերջինների անմոռանալի եղբօր

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 13-ին։ Յուղարկաւորութիւնը լինելու է վաղը, առաւօտեան 10 ժամին, բնակարանից (Ахметская, 6) դէպի Էջմիածնեցոց եկեղեցին, իսկ ամբիծքը այսօր, երեկոյեան ժամը 5-ին։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Կիրակի, փետրվարի 17-ին

պ. պ. անդամների, կանդիդատների, դրանց ընտանիքների և հիւրերի համար տեղի կունենայ

ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ

Դահլիճը մանելու համար Թոյլ կը տրվի՝ զինւորականներին մունդիրներով, քաղաքացիներին սև ֆրակներով, իսկ տեղացիներին ազգային տարազներով։

Հիւրերը Թոյլատրվում են ընդունված օրէնքների հիման վրա՝ վճարելով մուտք, համար 2 րուբլի։

Սկիզբն է ժամը 10-ին երեկոյեան
(13, 15, 17) առ. 3—2

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Կիրակի, փետրվարի 17-ին
ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
նախաձեռնութեամբ տեղի կունենայ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

1. Կովկասեան բոլոր ազգերի բնորոշ պարերը կը պարեն պարերի ծագման տեղերից յատկապէս հրաւիրված անձեր՝ ազգային հանդերձներով.
2. Ծաղկամարտ.
3. Cotillon monstre, պարգևներով.
4. Bataille de serpentine.
5. Տիպական եւ ինքնատիպ հանդերձների մրցանակաբաշխութիւն. (երեք Թանգագին մրցանակ).
6. Պատմական հանդիսաւոր գնացք.
7. Պարեր.
8. Էկրանի վրա ցոյց կը տրվեն հայկական ճարտարապետութեան ամենալաւ յիշատակարանները Անիում։

Դահլիճը ներկայացնելու է Անին, գեղազարդված նկարիչ պ. Ֆէթվաճեանի նախաձեռնութեամբ։

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 9-ին
Տոմսակների գինն է 2 ր. 20 կ.։ Ուսանողներին՝ 1 ր. 10 կ.։

Տոմսակները կարելի է ստանալ պ. Ե. Տատուրեանի խանութում և տ. Մասսիուլի կոնդիտերսկում, իսկ պարահանդիսի օրը՝ Արտիստական ընկերութեան կասսայում։

Ընկ. նախագահ՝
Ալէքսանդր Մելիք-Ազարեանց
(Ն. 2. Կ.) առ. 5—4

ԵՆԹԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Մեր հասարակութիւնը չափազանց մեծ հետաքրքրութեամբ հետևում է այն դէպքերին և անցքերին, որոնք տեղի ունեն Թիւրքական սահմանագծի վրա։ Մայրաքաղաքի և արտասահմանեան լրագիրներում երևացած ենթադրական լուրերը, պատերազմի մօտալուտ լինելու մասին, յուզում էին մեր հասարակութեան մտքերը։

Մենք ուշի ուշով տարրալուծում էինք ասպարէզ եկած տեղեկութիւնները և վերաբերվում դէպի նրանց քննադատօրէն։ Եւ լուրջ նկատումներ աչքի առաջ ունենալով, զգուշացնում էինք մեր ընթերցողներին անձնատուր չը լինելու յուզիչ լուրերին և ենթադրական յայտարարութիւններին, մինչև որ չը պարզվի իրերի դրութիւնը աւելի հիմնաւոր ցուցումներով։

Ենթադրեալ պատերազմը չափազանց լուրջ և խոշոր մի երևոյթ է, դէպի որը մենք անկարող ենք վերաբերվել լոկ հարցասիրութեան տեսակէտով։ Պատերազմը պահանջում է թէ ընդհանուր պետութեան և թէ մեր երկրի ազգաբնակութեան կողմից Թանգագին զոհեր, ծախքեր և բազմատեսակ զրկանքներ։ Այդ պատճառով պատերազմը ներկայանում է իբրև վերջին քայլը, որը հանդէս է գալիս ընդհարվող պետութիւնների մի շարք խաղաղ բանակցութիւններից յետոյ, մի քայլ, որի ծանրութիւնն զգում են երկու կողմերն էլ և որի ուրուականը նրանք աչքի առաջ ունեն բանակցութիւնների ընթացքում։

Եւ անշուշտ, եթէ բանակցող պետութիւնները խաղաղասիրական բոլոր միջոցները սպառելուց յետոյ յայտարարում են պատերազմ, այն ժամանակ մենք ստիպված ենք հաշտվել նրա հետ, իբրև անխուսափելիութեան հետ, որի վերաբերութեամբ այլ ևս ապարդիւն են դառնում մեր ընդհանուր հայեցակէտները պատերազմի ցանկալի կամ ոչ-ցանկալիութեան մասին։

Արդեօք անխուսափելիութեան պահանջը կը բռնկեցնէ պատերազմ թէ ոչ—այդ ոչ ոք մեզնից չէ կարող ասել որոշակի։ Բայց քանի որ հաւատութիւն չը կայ թէ լինելու է պատերազմ, քանի որ պատերազմի աղէտը կարող է բոլորովին տեղի չունենալ, ինչո՞ւ մենք պէտք է զուր վրդովմունքների մէջ ընկնենք և հասցնենք մեզ այնպիսի վնասներ, որոնք արդարացուցիչ կարող են լինել միայն այն դէպքում, երբ պատերազմը դարձել է անհրաժեշտ և անխուսափելի մի վերջին քայլ։

Արդարև կան մարդիկ, որոնք պատերազմի կարելիութեան լուրերի ազդեցութեան տակ կանգ են առնում իրանց մի քանի ձեռնարկութիւնների մէջ, հեռանում են մեր երկրից դէպի ներքին նահանգները և արտասահման, դադարեցնում են կամ կրճատում են իրանց առևտրական պատուէրները և առհասարակ ստեղծում են աննպաստ տրամադրութիւն արդիւնագործական և հասարակական կեանքի սովորական ընթացքի համար։

Բոլորովին ի զուր։

Բոլորովին չը մտածելով, որ եթէ պատերազմը ինքնըստինքեան մի աղէտ է, մի չարիք է, չը պէտք է այդ աղէտի ու չարիքի վնասները ճաշակել, երբ պատերազմը միայն մի ենթադրութիւն է, երբ տարածված լուրերը հաստատ հիմքերի վրա չեն ամբարած։

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, պաշտօնական մի հաղորդագրութիւն արդէն յայտարարեց, որ Թիւրքական զօրքերը յետ են կանչվում պարսկական սահմանագծից և որ պատերազմի մասին լուրերը անստոյգ ու անհիմն են։

Կը փոխվի՞ արդեօք այդ դրութիւնը՝ ոչ ոք չէ կարող ասել։

Իսկ քանի որ նա չէ փոխված, ամենևին նպատակայարմար չէ անհիմն ու աւելորդ երկիւղների մէջ ընկնել և ստեղծել նոր վնասներ մի երկրում, որ առանց այն էլ կարծես մի գոռ պատերազմից յետոյ Թուլացած երկրի դրութեան մէջ է։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պատգամաւորութիւն Թագաւոր Կայսրի մօտ
(Հեռագրական գործակ.)

Պետերբուրգ.—Այսօր, փետրվարի 13-ին, արտակարգ գնացքով Ցարսկոէ Սելօ եկան Պետական Դումայի 304 անդամները։ Հասնելով պալատ, նրանք ընդունվեցին Մեծ Դահլիճում ըստ այն նահանգների, ուր նրանցից իւրաքանչիւրը ընտրվել է։

Ժամը 2 և 30 րոպէին դահլիճ մտաւ Թագաւոր Կայսրը։ Դահլիճը դղրդաց ուռաներից։ Բարևելով, Թագաւոր Կայսրը դիմեց Դումայի անդամներին հետևեալ ամենաողորմած խօսքերով.

Ես ուրախ եմ որ ձեզ տեսնում եմ Ինձ մօտ. ուրախ եմ ձեզ աջողութիւն ցանկալու Պետական Դումայի ըստ երևոյթին կարգաւորված աշխատանքում։

Յիշեցէք, որ ձեզ Ես կանչել եմ Ռուսաստանի համար հարկաւոր օրէնքները մշակելու և Ինձ աջակցելու մեզ մօտ կարգ ու կանոնը և արդարութիւնն ամրապնդելու գործում։

Իմ ցուցմունքով Դումա մտցված բոլոր օրինագծերից Ես ամենակարևորը համարում եմ գիւղացիների հողային կացութեան բարելաւման օրինագիծը և յիշեցնում եմ ձեզ Իմ յաճախակի ցուցմունքների մասին, որ սեփականութեան որևէ մէկի իրաւունքների խախտումը երբէք Իմ հաւանութիւնը չի գտնի։ Սեփականութեան իրաւունքները պէտք է սուրբ և հաստատապէս օրէնքով ապահովված լինեն։

Ես գիտեմ, ինչպիսի զգացմունքներով և մտքերով էք դուք եկել մօտս. Ռուսաստանը աճեց և ամրապնդվեց դարեր շարունակ ռուս ժողովրդի առ Արարիչն ունեցած ջերմագին հաւատով, իրանց Ցարերին ցոյց տուած հաւատարմութեամբ և առ հայրենիքը տածած անսահման սիրով։ Քանի այդ զգացմունքները կենդանի են իւրաքանչիւր ռուս ժողովրդի սրտում, Ռուսաստանը բարգաւաճ կը լինի, կը բարգաւաճի և կամրապնդվի։

Աղօթում եմ ձեզ հետ միասին Տիրոջը, որ այդ զգացմունքները շարունակ ապրէին ռուս ժողովրդի սրտերում, որպէսզի բարեկարգութեան արևը փայլէր մեր մայրենի հզօր երկրի վրա։

Վանի դէպքերի մասին ֆրանսիական «Temps» լրագրի սեփական Թղթակիցը փետրվարի 5/18-ին հեռագրում է Կ. Պոլսից. «Վանից հիւպատոսական աղբիւրներից ստացված նոր տեղեկութիւնների համաձայն, Վանում կատարեալ հանգստութիւն է տիրում։ Անգլիական լրագիրների պատմածները չափազանցված են։ Այնտեղ պատահած դէպքը, որի շուրջն այնքան աղմուկ յարուցին, սաստիկ մեծացված է»։

Պետերբուրգ, 12 փետրվարի

Սրանից մի քանի օր առաջ Պետական Դումայի մասնաժողովներից մէկը մի հարցապնդում ներկայացրեց Դումային, որ Կովկասի փոխարքայութիւնը վերացվի։ Սակայն յիշեալ հարցապնդումը այժմ հերթից հանեցին, ըստ որովհետև ընդունեցին, որ Կովկասի կառավարութեան ձևի մէջ այժմ փոփոխութիւններ մտցնելը այնքան էլ ցանկալի չէ։

Պետական Դումայի չափաւոր աջակողմեան անդամները որոշեցին վստահութիւն յայտնել կառավարութեան՝ Թիւրքիայի հետ վարած բանակցութիւնների աջողակ ելքի համար։

Մոսկվայում ձերբակալվել է միջնակարգ դպրոցների ուսանողութեան համառուսական միութիւնը, որ գոյութիւն ունէր երկու տարի շարունակ։ Յանձնաժողովի անդամները աքսորվում են Թուրուխանի շրջանը։

Պաշտօնազուրկ է լինում Բագուի քաղաքապետ գ.-մ. Կոնէվսկին։

Վըբորգի կոչի առիթով դատապարտվածների վճռաջինջ բողոքագիրը սենատում կը քննվի մարտի վերջը։

Թէհրան.—Ֆէրիկ-Փաշայի փաշան ժողովելով զօրքերը լոյս երկուշաբթի գիշերը մաքրեց Սոուջ-Բուլաղը։

Քաղաք եկաւ Ուրմիայի նախկին նահանգապետ Իմամ-Կուլի-Միրզան։

Ուրմիա. — Փետրվարի 12-ին Մոստէշամ-ուս-Սալթանէն առաջարկեց Թիւրքական մասնաժողովին՝ բոլոր անցած բանակցութիւնները չեղած համարել և բանակցութիւնները սկսել նորից։ Թիւրքերը չը համաձայնեցին և բոլոր յարաբերութիւնները ընդհատված յայտարարեցին երկու կոմիսարների միջև։

Թաւրիզ.—Ուրմիայից հաղորդում են, որ երկու կոմիսարների յարաբերութիւնների խզման պատճառը պարսից կոմիսարի խիստ յարձակումներն էին փետրվարի 10-ի նիստում։

Թէհրան.—Գերմանական նոր դեսպանը շահին յանձնեց հաւատարմաթղթերը։

Կ. Պոլիս.—Բ. Դրան հաղորդագրութեամբ, Ստրումիցայի շրջանում ոչնչացված է մի բուլղարական հրոսակախումբ, որ բաղկացած է եղել 25 հոգուց։

Ջուլֆա, 14 փետրվարի

Ուրմիայում, երէկ, Թիւրք-պարսկական սահմանագլխային մասնաժողովների միացեալ նիստում, պարսից կոմիսար Մոստէշամ-ուս - Սալթանէն յայտնեց Թիւրքիայի ներկայացուցչին, որ, Թէհրանից ստացված հրահանգների ուժով, նա խնդրում է մինչև օրս եղած նրա յայտարարութիւնները չընդունված համարել և բանակցութիւններ սկսել նորից։

Թիւրքերը, իրանց կոմիսարի հետ միասին, այդ առաջարկն իրանց համար անձնական վիրաւորանք ընդունեցին և կամեցան բոլորն էլ խոյս և եթ մեկնել Ուրմիայից։

Գործին միջամտեց անգլիական հիւպատոսը, որի ջանքերի շնորհիւ երկու կողմերն էլ համաձայնեցին պաշտօնական տեղեկութիւնների սպասել Թէհրանից և Կ. Պոլսից։ Մինչև այդ տեղեկութիւններ ստանալը՝ բոլոր յարաբերութիւնները երկու կոմիսարների միջև խզված են։ («Т. Л.»)

Բագու, 13 փետրվարի

Երէկ նոր գործադուլ եղաւ. գործադուլ արին Փիթօյեվի բոլոր նաւթահանքերը։ Բանւորները պահանջում են 60% պարգև և որ իւրաքանչիւր միլիոն պուդ նաւթի հասոյթից իրանց բաժին արվի ութհազար րուբլի։

Բօրսայում կենդանութիւն է, գները ամուր են։ («Т. Л.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՓԻԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1884 Թւի մայիսի 14-ն էր։ Գեղածիծաղ գարնան մի սքանչելի օր էր։ Երևանի «Թալարի» կոչված այգում սաղարթախիտ ծառերի տակ մի շքեղ ճաշկերոյթ ունէինք։ Սեղանակիցներն էին ընտիր երիտասարդներ, բոլորն էլ զուտ մշակական, բոլորն էլ ազգային սուրբ զգացմունքներով ոգևորված, բոլորն էլ ապագայի անուշ յոյսերով քաջալերված, բոլորն էլ հանգուցեալ Արծրունու պատամիտ գաղափարներով տոգորված։ Սեղանի գլուխը բազմած էր՝ ծաղիկ հասակի մէջ, դեռ կեանքի գարնան մէջ, մի համակրելի և ամենքիս սիրելի կայտառ ու զուարթադէմ երիտասարդ։ Դա մեր Թանգագին հիւրն էր. ճաշկերոյթը ի պատիւ դրան էր սարքված։ Այդ Թանգագին հիւրը գրականութեան մէջ մի հերոս էր, գրչի քաջ զինւոր էր, մեր Թշուառ ազգի ցաւերը շարունակ ողբացող մի անդրատ և հարազատ հայ էր։ Սեղանի կառավարիչը լի բաժակը ձեռին ոտքի կանգնած առաջարկեց յիշեալ Թանգագին հիւրի կենացը, որ խըմեցին բոլոր սեղանակիցները բուռն ծափահարութեան տարափի տակ։ Ի՞նչ ուրախ օրեր, ի՜նչ ոգևորութիւն էր, ի՜նչ սրտաբուխ սուրբ զգացմունքներ, բարեմաղթութիւններ ասես որ չարտայայտվեցին այդ օրը։

«Պարոններ,—բաժակը ձեռին կանգնեց տողերիս գրողը,—Թոյլ տուէք մի բարեմաղթութիւն էլ ինձ անելու։ Ռուսաստանի և Թիւրքիայի հայ եղբայրներին՝ այդ միմեանց սրտով սիրող հայերին՝ բաժանում է իրարից մի չինական պատ, որը արգելք է լինում մեզ և նրանց իրար հետ միանալու, իրար հետ գործելու. բարեմաղթում եմ՝ կործանված տեսնենք այդ պատուարը և միացած իրար հետ բոլոր հայերը»։ Բաժակը ձեռիս մօտեցայ մեր Թանգագին հիւրին, մեր սիրելի Հայկակին, ամենքից սիրված Արփիար Արփիարեանին, չխկացրի բաժակս բաժակին և քամեցի մինչև տակը։ «Շնորհակալ եմ, պ. Տէր-Մելիքսեդեկեան, ձեր բարեմաղթութիւնը ամենիս սրտին մօտիկ է և ամենիս ցանկացածն է։ Ուստի ես ալ իմ շնորհակալութիւնս յայտնելով ձեզ և Ղալայչի Մարգարին (չը գիտեմ ինչո՞ւ Ղալայչի Մարգարին կապեց ինձ հետ, որ բաւականին ծիծաղ պատճառեց) խորին համակրութեամբ խմում եմ և ձեր բարեմաղթութիւնը կրկնում»։

Երբ կարդացի նրա մահը, սոսկացի, բացի յիշատակարանս՝ գտայ այդ ճաշկերոյթի նկարագրութիւնը, որի մասին գրածս Թըղթակցութիւնը տպվել է 1884 Թ. «Մշակի» 54-րդ համարում։

Ո՜րքան անգութ և անխիղճ է մարդը, որ գրչի հետ կռւում է ատրճանակով։ Ուրեմն գրչի զինւորը պիտի վէր դնէ իր զէնքը, պիտի լռէ, պիտի շողոքորթէ, պիտի կուրօրէն գնայ կոյրերի ետևից։ Ուրեմն փակեցէք լրագիրները, յարգելի խմբագիրներ, որովհետև ատրճանակը ճշմարտութիւն չի սիրում։

Եւ սրա անունը լուսաւորեալ դար է։

Հանգիստ խնկելի ոսկորներիդ, գաղափարի համար մարտիրոսված Արփիար Արփիարեան։

Ս. Տէր-Մելիքսեդեկեան

ԲՆԱԿԱՆ ԱՂԷՏՆԵՐ

Նոր-Բայազէտ, 4 փետրվարի

Իմ Թղթակցութիւններից մէկում ես յիշել էի, որ կարիքաւոր ժողովրդին երբ նպաստներ էին տրվում մեր քաղ. նպաստամատոյցի կողմից, մեր գիւղականները անխտիր, հարուստ և քեասիբ, պահանջում էին, որ նպաստները բաժանվեն բոլորին հաւասարապէս, այն է՝ ունեորին և չքաւորին։ Յիշեցի այդ հանգամանքում Ղշլաղի, Վերին-Ղալանլուղի գիւղականների վարմունքը եայլն։ Այժմ սրտի ցաւօք յայտնելու եմ, որ նոյն բանը արեցին նաև Նորադուզի աղէտեալները, դեռ ևս աւելի խայտառակութեամբ։

Անցեալ դեկտեմբերին, երբ մի վագոն ալիւր ստացվեց իբրև նպաստ բաժանելու Նորադուզցիներին, նրանք առաջարկեցին, որ նպաստները հէնց իրանց գիւղում բաժանվեն, քանի որ ծովի վրայով անցնելիս ալիւրը նախ դուրս է գալիս Նորադուզ ծովեզրեայ գիւղում և ապա տարվում Նոր-Բայազէտ։ Գիւղականների այդ առաջարկութեան դէմ՝ բաժանել բոլոր գիւղականներին՝ նպաստամատոյցը հակառակ ընթանալով ալիւրը բերել տուեց քաղաք և այդտեղից, ցուցակի համաձայն, որ կազմել էին Խօրէն հայր-սուրբը և մասնաժողովի

անդամները Տէր-Պօղոսեանցի հետ, բաժանեց բուն կալուածներին:

Բայց, դժբաղդաբար, երբ կալուածները ցուցակով կանչվեցին Նոր-Բայազէտ ստանալու իրանց բաժին նպաստները, բոլոր գիւղացիք Նորադուզից թափվեցին քաղաք, պահանջելով որ բոլորին էլ տան նպաստները: Սակայն, երբ նրանց ապօրինի պահանջը անկատար էր մնում նպաստամատոյցի կողմից, այն ժամանակ ահագին ամբոխը խռնված ամբարի դռանը՝ աղմուկ բարձրացնելով և ալեկոծվելով՝ մերթ գնում էր պօլիցիայի դուռը, մերթ գալիս կանգնում նպաստամատոյցի շտեմարանի դռանը, գոռգոռալով թէ «տալիս էք՝ բոլորիս էլ տուէք, եթէ ոչ՝ պէտք չէ ձեր ողորմութիւնը»: Բանը այնտեղ հասցրին, որ արգելում էին իրանց հարևան չքաւոր գիւղականներին նպաստներ ստանալ, և նոյնիսկ մի քանիսի շալակից խլելով տոպրակով ալիւրը՝ շաղ տուեցին ցեխի մէջ, սառուցների վրա, ասելով որ «երբ բոլորիս չեն տալիս (այսինքն ունևորներին էլ) դուք էլ մի տարէք, հարամ է այդ ձեր ողորմութիւնը»: Եւ այդ պատճառով շատերը գաղտնի ճանապարհներով նպաստները հասցրին իրանց տները, մինչև որ կրքերը հանդարտվեցին և կամաց կամաց նպաստները բաժանվեցին ըստ պատկանելոյն:

Սակայն, ինչ ասել կուզէ, որ բնական աղէտների ուրուականը և ազգաբնակութեան աղէտալի կացութիւնը այն ազդեցութիւնն են ունեցել մեր խեղճ ու կրակ ժողովրդի տնտեսական և բարոյական կեանքի վրա, որ ամբողջ գիւղացիութիւնը գրեթէ վայրենացել է և իր կատարած դերը չէ հասկանում... Կարելի է կարծել նոյնիսկ, որ շատերը բնական պատահարների ճնշման տակ կորցրել են իրանց մարդկային ընդունակութիւնները և գալիք սովի ուրուականից մեծ երկիւղ կրելով՝ կորցրել են և իրանց գլուխը ու բոլորովին ինքնամոռացութեան մէջ ընկել... Ապա թէ ոչ՝ ո՞վ կը կարծէր, որ մեր գիւղացին, երբեմն ամեն բանի տէր, ունևոր, բարեկեցիկ կեանք ունեցող, նամանաւանդ իբր ամօթխած դասակարգ, այսօր կորցրած իր մարդկային անհատական բոլոր արժանիքը, պիտի յանդգնէր խլելու իր աղքատ դրացու շալակից մի պուտ ալիւրը, որը իր տան և ընտանիքի պաշարն էր կազմում ամեն օր շարունակ... Դա ուղղակի մի անբնական, ապշեցուցիչ երևոյթ է, որ, բնական աղէտների պատճառով, համակել է մեր աղքատ ժողովրդին...

Արարդ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Կաթողիկոսական հարցը Կ. Պօլսի մէջ *)

Ամենէն կարևոր խնդիրը, որ այժմ կը զբաղեցնէ հայ մտքերը, կաթողիկոսական հարցն է, որ միանգամայն խօսակցութեան նիւթ դարձած է ամեն պաշտօնական կամ ոչ պաշտօնական տեղեր և առհասարակ մեծ և փոքրի տներ: Ամենքն ալ կը հետաքրքրուին այս հարցով և կը հարցունեն իրարու, թէ «ո՞վ վը լինի հայոց կաթողիկոս, ո՞վ կը լինի Հայրիկի յաջորդը»:

Պատեհութիւն ունենալով մօտ գտնուիլ ժողովրդեան ամեն խաւերուն, սխալէ պարտաւորութիւն կը համարիմ ինձ լոյս հանել այն գաղափարները, որք կը տիրեն այստեղ այն նշանակալից հարցի մասին, թերևս այսու ծառայութիւն մը մատուցած լինելու յուսով մեր արտասահմանի ազգակցաց հետաքրքրութեան:

Պէտք է ըսել նախ, որ իբրև առաջին ընտրելի կը յիշուի առհասարակ Իզմիրլեան սրբազանի անունը, իբրև արտասահմանի հայոց մաղթած կանդիդատ, որը իբրև ուղղամիտ եկեղեցական՝ թէև չունենայ հակառակորդ, սակայն ամենքն առհասարակ աս քաղաքականութենէն կը զգուշանան, որ մի գուցէ այնու աւելի բացուի խրամատն ընդմէջ հայրապետական աթոռոյ և Թիւրքիոյ հայութեան:

Կայ մի խումբ, որ կը ցանկայ Օրմանեան պատրիարքի կաթողիկոսութեան, մասամբ այն պատճառաւ, որ նա կը հեռանայ այստեղէն:

Կը խօսուի նաև, և բաւական ընդարձակ շրջանակի մէջ, տ. Գէորգ արքեպիսկոպոս Երէցեանի վրայ, իբրև յարմարագոյն ընտրելիի, որը աւելի առաջ կոչուեցաւ ի կաթողիկոսութիւն Կիլիկիոյ և այնքան ընդհանուր համակրանքով ողջունուեցաւ, սակայն պատրիարքարանի էնթրիգներուն դէմ պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ աւելի Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան իրաւունքն և բարձրութիւնը պահելու, քան թէ վանահայր-առաջնորդ-կաթողիկոս տիտղոսը ընդունել ցանկալով, թէև էնթրիգաններ ամօթ չհամարեցին իրենց տարբեր մեկնութիւններով մրոտել ընտրեալ կաթողիկոսն, որ մինչև ցայն վայր ամենէն ամբասիր ու արժանաւոր եկեղեցական նկատուած էր: Ժողովուրդը սակայն չդադրեցաւ այնուհետև ալ իր համակրանքը շարունակել տ. Գէորգ արքեպիսկոպոսի մասին, որ ամենէն սիրուած և յարգուած եկեղեցական մըն է մայրաքաղաքիս մէջ: Հակառակ այն սուր հալածանքին, զոր կը շարունակէին տակաւին Օրմանեան թմբկահարները և մի քանի նախանձոտներ անբարեմտաբար զանազան պատճառներ ստեղծելով և անտեղի լուրեր տարածելով անոր անյողդողդ ուղղամտութեան դէմ: Ես ինձ պարտ համարեցի յատկապէս տեսնել սրբազան Երէցեանն և իմանալ իր մտածութիւններն և կենսագրականը, ստուգելով նաև տեղացի պատուաւոր ու վստահելի անձերէ:

Տէր Գէորգ արքեպիսկոպոս բնիկ Բեսարաբիա ծնած և Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ ուսած է բարեխնամութեամբ տ. Մելքիսեդէկ արքեպիսկոպոս Մուրադեանցի ուսուցչութեան ատեն. քաջ հմուտ է ազգային լեզուին, պատմութեան և կրօնական գիտելեաց. գիտէ նաև ֆրանսերէն լեզուն, ինչպէս և բաւականին ռուսերէն և ռումաներէն լեզուները: Շուրջ 25 տարիներ Երուսաղէմի վանուց մէջ վարած է կարևոր պաշտօններ և 15 տարիներ մայրաքաղաքիս մէջ, պատրիարքական փոխանորդի պաշտօնին հետ, անդամակցած է վարչական և այլ ժողովոց:

Հոգևոր հովւութեամբ այցելած է Եւրոպայի հայ գաղթականութեան, ինչպէս նաև ծանօթ լինելու է կովսաբնակ ազգակցաց, ուր ուղեկից գտնուեցաւ հանգուցեալ հայրապետին 1898 թ. Թիֆլիս, Բագու, Գանձակ, երբ գացած էր եպիսկոպոսութեան աստիճան ընդունելու:

Իսկ երբ հարցուցի իր մտածութիւնը կաթողիկոսութեան նկատմամբ, նա պատասխանեց ինձ. «Արտասահմանէն ալ ինձ հարցուցին, թէ եթէ կաթողիկոս ընտրուիմ, պիտի ընդունիմ արդեօք. հարկ է, ըսած էին, աշխատիլ այս մասին, և ես պատասխանեցի պարզապէս.—եթէ կաթողիկոսական ընտրութիւնը իմ վրայ յանգի, ոչ մի պատճառ չունիմ մերժելու, սակայն այդ աթոռը այնքան բարձր և սուրբ է, որ անոր հասնելու համար չեմ յանձն առներ ոչ մի միջոց ի գործ դնել. իմ միակ բաղձանքս է, որ ով ոք ալ լինի, հոգւով և սրտով հայ լինի հայոց կաթողիկոսը. աս է իմ պատասխանս և բաղձանքս ընդմիշտ»:

Եթէ քանի մը տողեր աւելի երկարեցի տ. Գէորգ Երէցեանի մասին, պատճառն այն է, որ յիշուած եպիսկոպոսներուն մէջ յարմարագոյն նկատուած է նա, ինչպէս նաև մնացեալ Թիւրքահայ եպիսկոպոսներու արժանաւորագոյնը:

Իսկ ռուսահայ եկեղեցականներու մասին ծանօթութիւնք շատ նուազ են այստեղ. և արտասահմանէն հասած լուրերը շատ քիչ կը յիշեն անոնց անունները:

Արտաւազդ

*) Ցանգրեում ենք այս յօդուածը, իբրև կարծիք, առանց համաձայն լինելու շատ կէտերի հետ: Խմբ.

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Պարահանդէս 17-ին)

Այս շաբաթ Հայոց Ազգագրական ընկերութեան շաբաթն է:

Պատրաստութիւն է տեսնում ընկերութիւնն՝ առաջիկայ կիրակի, ամսիս 17-ին, իր պարահանդէսը տալու: Նա յոյսը այդ օրվայ վրա է դրել՝ իր դատարկ դրամարկղը գէթ թեթև ինչ շէնացնելու, որպեսզի վաստակը ձեռքներին ետ չը դարձնէ այն սակաւիկ աշխատաւորներին, որոնք իրանց փնջիկովը, ազգագրական անդաստանից ժողոված, իրան են դիմում:

Լսել եմ թէ ազգագրականը շնորհք ունի իր հանդէսը հրապուրիչ կացնելու աւելի քան միւսներինը: Որոնք այդ տեսել են՝ անշուշտ սիրով կը վերադառնան միւս անգամ, ամսի 17-ին, նոյնը կրկին տեսնելու: Որոնք միայն լսել են՝ երևի կը փութան բնական հետաքրքրութեամբ նոյն 17-ի գիշերահանդէսը գնալ՝ ականջինն աչքով ստուգելու:

Ես առ այժմ աչքիս հանդէպ բաց ունեմ ընկերութեան գրական հանդէսը—Ազգագրական եռամսեայ պատկերազարդ հանդէս. տասներորդ տարի. XVI գիրք. 1907 թ.:

Տասներորդ տարի, տասնվեցերորդ գ.:

Երևում չէ, որ ընկերութիւնը անընդհատ ընթացքով վարած լինի իր գործը դէպի առաջ: Նա իր հանդէսի XV համարը արձակել է 1907-ի յունվարին. իսկ XVI-ը արձակում է նոյն տարվայ վերջին: Ասել է՝ միայն երկու կամ իսկապէս մի գիրք տարեկոլոր, բաղկացած 214 երեսներից, հանդերձ մի յաւելուածով իր ծրագրի՝ բաղկացած 226 երեսներից:

Ընդունելի է՝ որ ապագրելի նիւթը չէ՝ որ պակասել է ընկերութեանը, այլ ամենակարող դրամը, որ գոյացած ձեռքերին էլ է վերակենդանութիւն տալիս և խորտակված գրիչներին էլ վերակազմութիւն՝ գրելու և շահաւէտ էջերով գիրք գրքի ետևից հրապարակ նետելու, եթէ ինքն այդ ամենակարողը երաշտի ու խորշակի գիպած չը լինի:

Անտէր մնաս, դրամ. որքան գեղեցիկ ու օգտաւէտ գործ ու ձեռնարկութիւն սկսված ու, աւաղ, սկսվելուն պէս կտրված, ջախջախված թևերով մնում է գետին փռված՝ հենց որ չորանում է քո աղբիւրը:

Տնաշէն, դու տասնեակ հազարներով մինչև Անդիժան ես վազ տալիս՝ մանեթագակաւութեան ծոցում մի եկեղեցի կառուցանելու, մեզնից շատ հեռու, մեզնից շատ հեռու, որով ցոյց ես տալիս թէ դու հզօր ես ու շատ ես հզօր:

Անշուշտ հզօր ես. ցեղն ուսէ քեզ չը հաւատացրին:

Կարծում ես մոռանում եմ անիրաւ ազդեբախտութեամբ. ոչ, հայի դրամ, դու նոր Բաբելոնում էլ մի տաճար կառուցիր «ի քաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց մերոց»:

Թերևս դա լաւ է, որ Վերին Արևելքում ու Ներքին Արևմուտքում հայի անունն արձանացնում ես ժողովուրդների աչքի առաջ: Ջը մոռանաս, սակայն, որ նոյն այդ անունը, օր աւուր վրա, դէպի եղծումն է գնում իր բնիկ երկրում: Կենդանի շունչը երթալով պակասում է դէպի չքութիւն. նշմար ու նշխարն էլ՝ մեր անցեալ կեանքի՝ փոքր առ փոքր փոշիանում, ստուերանում ու անհետ է լինում:

Իսկ դու, դրամ, ճապաղվում ես ցան ու ցիր:

Էլ չեմ յիշում ու պատճառաբանում թէ ինչու հիմա էլ մարդագողերն են քո կրակի վրա իրանց ձեռները տաքացնում:

Ինչ և իցէ:

—

«Էկայ հա, աջ ոտքս եմ քցում». երանի աջողութիւն բերէ քեզ իմ այս բայազիտական ձայնարկութիւնը (Եւ զքոյս ի քոյոց քեզ մատուցանեմ), պարոն Երուանդ Լալայեան:

Բացէք «Ազգագրական Հանդէսի» վերջին գիրքը և բարի եղէք կարդալ գոնէ ձեր իսկ հետաքրքրասէր կամ զբօսասէր օգտի համար պ. Լալայեանի «Նոր-Բայազէտի գաւառ կամ Գեղարքունիք» յօդուածը:

Ամուսնութիւնից օրօրոց, օրօրոցից մինչև դագաղ ու գերեզման՝ նշանդրէքի, հարսանիքի, ծնունդի, կնունքի, մահի, թաղման, մեռելոցի շուրջը նկարագրված վարք-բարքի, սովորութիւնների, խորհրդաւոր կամ ծածկամատ և այլաբանական ասացուածների, նախապաշարումների, չարխափան հնարների, բարի բաղդը հրաւիրող միջոցների, ժանկախաղ երգի, ուրախութեան պարերգի, սգաւորական ողբերգի և այլն այնպիսի մի հետաքրքրաշարժ հաւաքումն է դա, որի նմանը եթէ մեր բոլոր գաւառներից ժողովվի՝ մենք մի լրիւ ձոխ գանձ կունենանք, որից առատ նիւթ կը հանեն մեր հայ կեանքի ամեն կարգի իմաստասիրողները և ծանօթից դէպի անծանօթը մխվելով՝ մեր պատմական կեանքի մթին խորշերը կը լուսաւորեն և լուսաբանութիւններ կանեն փարատելով մեր հնութեան շատ կողմերի վրա պատած մշուշը:

Եւ որքան լուսաբանվի մեր հինը, այնքան աւելի կը զօրանայ հիմնաւորութեամբ մեր նորը, աւելի աշխոյժ և աւելի խրախոյս կը ստանայ միշտ դէպի առաջ աւելի վստահ քայլեր անելու:

Բժիշկներն էլ իրանց յատուկ մասն ունեն այդ հաւաքածուի մէջ «Ժողովրդական դեղեր» վերնագրով: Ընթերցողի համար հետաքրքրաշարժ են այդ դեղագրութիւնները. լա՛ւ եթէ նրանք այդքան էլ նպաստաւոր լինեն պէտք ունեցողներին: Արդեօք պ. Վահան Արծրունին մեզ ասելիք ոչինչ չունի՞ իր բնագաւառի էսկուլապային արուեստի արժէքի մասին:

Նպատակս մեծապէս օգտաշահ գործն յիշեցնելը լինելով, որի օգտին կազմվում է 17-ի հանդէսը, և ոչ թէ գրախօսական յօդուած հիւսելը, կանգ չեմ առնում նոյն գրքում պ. Մ. Աբեղեանի «Հայ ժողովրդական վէպը» խորագրված պատւական ուսումնասիրութեան վրա, որ ժամանակից ի վեր մեծ չափով գրաւում է «Ազգագր. Հանդէսի» էջերը, բանալով բանասէր աչքի առաջ, երբ մի լայն շրջատեսլաբանում, հայ դիւցազնական վէպը և վիպական աշխարհը իր Ազնուականներով, իր հրեղէն ձիւթին ու մոգիչ ոգիներով. ոչ էլ կանգ կառնեմ Մեսրոպ վարդապետի «Էջմիածին և հայոց հնագոյն եկեղեցիներ» կոչված կարևոր ուսումնասիրութեան փորձի վրա, որով նա հայկական ճարտարապետութեան պարծանք յիշատակարաններն ու նրանց բեկորված մնացորդներն է հանդիսացնում: Ներէին թող ինձ և սիրային բաղդագուշակ Դուրա-մարայի բանահաւաքը՝ Սար-Յօվ, հայոց ժառանգական իրաւունքը ուսումնասիրող պ. Խ. Սամուէլեան և կաթողիկոսների յուղարկաւորութեան և թաղման ծէսը առաջ բերող Գ. վ. Յովսէփեան, որ լոկ յիշատակութեամբ միայն անցնում ու վերադառնամ իմ ընթացակէտին:

—

Ուրեմն ազգագր. ընկերութիւնը իր հանդէսն է տալիս 17-ին և հանդէսի եկամուտի վրա է դրել յոյսը՝ հոգալու համար գէթ իր գրական հանդէսի անխափան հրատարակութեան ծախքը:

Գործունէութեան համար իր շուրջը գծված լայն ու արձակ ասպարէզի մէջ՝ ընկերութիւնն առ այժմ այդ գրական հանդիսարանով է միայն երևում, այն էլ հազիւ տարին մի գիրք:

Եթէ հիմք առնելու, առաջ գնալու, զարգանալու, բարգաւաճելու, ազգերի մէջ հրապարակ գրաւելու սկիզբը իմաստութեան սահմանադրած և պատուիրագրած «Ծանիր զքեզ»-ն է, ապա Հայոց ազգագր. ընկերութիւնը պէտք է. օժանդակվի ու խրախուսվի բոլոր հայութիւնից, քանի որ նրա անմիջական նպատակն է հետախուզել տալ և ծանօթ կացնել հայ ազգին հայ ազգի անցեալ ու ներկայ կեանքն ու կենցաղը բոլոր կերպարանքների տակ, նմանութեան ու տարբերութեան գծերը մօտաւոր ու հեռաւոր շրջապատի հետ և այդպէս նպաստել ճշտիւ որոշելու նրա բռնած և բռնելիք տեղը ազգերի պարախմբի մէջ:

Թիֆլիս քաղաքի մի քանի տասնեակ անդամները չեն որ պիտի ոյժ տան ընկերութեանը աջողութեամբ հոլովել իր կառանիւները: Ոչ էլ տարեկան մէկ հանդէսն է՝ որ պիտի շարժ տայ մեքենային: Եթէ մեծ չափով չաւելանայ անդամաթիւը ամեն կողմից և մանաւանդ եթէ չը յորդեն նուէրներն այստեղ, որոնք այնտեղ օտար աստղերի տակ մինչև իսկ տաճարներ են կառուցանում, թէև անգամ լինէր այդ՝ օտար աստուածների աչքը մեր վրա մեղմացնելու հեռանկատ խորհրդով, այն ժամանակ փակէք գլրոցդ, Ազգագրական Ընկերութեան Խորհուրդ, և գնացէք իւրաքանչիւրդ ձեր բանին:

Մնացածը:

Է՛հ, մնացածը կը գնայ այնպէս, ինչպէս գնացել է: Երեսուն միլիոնը կաւելով իջել է իբր երկու միլիոնի. երկու միլիոնն էլ կաւելով երևի կիջնի երկուսի, թերևս մէկ արուի և մէկ էգի: Այնուհետև այդ երկուսը, նոր Ադամ նոր Եւա, թերևս մի աւելի աննախանձ և բարեգութ ու արդարադատ Աստուծոյ աջի տակ, նորից կը սկսեն, ով գիտէ, հայ անուան տակ աճելու ու բազմանալու մրցութիւնը:

Ներեցէք՝ օրվայ տագնապի մղումով Ազգագրականից թերևս մղոններով հեռու նետվեցի. բայց դուք նրան մի մոռանաք և ամսի 17-ին ձեր հոծ ներկայութեամբ և առատ սրտով չը զլանաք փայլեցնել նրա հանդէսը: Ես չեմ հաւատում, ոչ էլ մանաւանդ դուք, որ Ազգագրականը իմ կոչով իր գլրոցը փակէ. նա ապրելու յամառութիւնն ունի, մեր ազգի մի գնահատելի յատկանիշը. վարձատրեցէք այդ յամառութիւնը:

Ա. Մ. Եզեկեան

ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ ԳԱՆՁԱԿՈՒՄ

Գանձակ, 11 փետրվարի

Այսօր տեղիս հայոց ժողովարանի դահլիճում քաղաքիս արական գիմնազիայի մաթեմատիկայի ուսուցիչ Միխայլովի դասախօսութեամբ (ռուսերէն լեզուով) սկսեց իր գործունէութիւնը «Արտադպրոցական կրթութիւն տարածող Թիֆլիսի ընկերութեան» Գանձակի բաժանմունքը:

Միխայլովի դասախօսութեան նիւթն էր՝ «արձագանք և ներդաշնակութիւն»—ֆիզիկայից:

Դասախօսութիւնը տևեց մօտաւորապէս 1 ժամ 30 րոպէ: Ունկնդիրներ կային մօտ 180—200 հոգի, բաղկացած երկու սեռից և զանազան ազգութիւններից՝ հայերից, ռուսներից, վրացիներից և մի քանի թուրքերից:

Դասախօսութեան համար ընտրված թեման մասամբ բարդ լինելով՝ անմատչելի էր ունկնդիրներից շատերի համար:

Այսօրվանից սիստեմատիկաբար կը կարդացվեն մի շարք դասախօսութիւններ՝ իրաւունքի, տնտեսագիտութեան, առողջապահութեան, աստղագիտութեան, մաթեմատիկայի, գրականութեան, պատմութեան, էսպերանտոյի մասին և այլն:

Մուտքի վճարն է՝ մի դասախօսութեան համար 5 կոպ., չորս դասախօսութեան համար 15 կոպէկ:

Ինչպէս տեղեկացայ, դասախօսութիւնները առայժմ կարդացվելու են ռուսերէն և թուրքերէն լեզուներով, իսկ հայերէն կարդալու համար դեռ ոչոք հայերից չէ տուել իր համաձայնութիւնը:

Ունկնդիր

ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

I

Բալախանի, 6 փետրվարի

Նպաստել, աջակցել բանւորութեան ու գիւղացիութեան գիտակցութեան զարգացմանը, լայնացնել նրա մտաւոր հորիզոնը, տալ նրան անհրաժեշտ գիտելիքների ուսուցում, բարձրացնել նրա բարոյականը և. վերջապէս, «տեխ-չարուխով» հալածանքների, սովի ու զրկանքի քամբաղդ երկրից նաւթային աշխարհն ընկնող խորթ զաւակ բանւոր-գիւղացուն գրի «սևն ու սպիտակը» հասկացնել, որ նա գէթ իր սրտի ցաւերն ու մորմոքները ինքը կարողանայ գաղտնաբար իր նոյնքան դժբաղդ ընտանեացը յայտնել—կարծում ենք որ սրանից աւելի մեծ ու գնահատելի ծառայութիւն ու բարիք չենք կարող արած լինել բանւոր-գիւղացիութեանը:

Հեռու լինելով միանգամայն «նեղ ու շրջափակ» միտումներից ու հայեացքներից, մենք գալիս ենք ջուխտ ձեռքով ստորագրելու այն հանգամանքը, որ որքան էլ բարեկաւվի ու կանոնաւոր ընթացք ունենայ բանւոր-գիւղացու նիւթական դրութիւնը և, ինչպէս ասում են, եթէ նա նոյն իսկ «իւղ ու մեղրի» մէջ լողալիս լինի, այնուամենայնիւ բանւորութիւնը դարձեալ իր նշանակութեան բարձրութեան վրա կանգնած չի լինի, եթէ պակասում է նրան մաքի լայն գիտակցութիւն թէ դէպի ինքը և թէ դէպի իր դաւանած սկզբունքներն ու հայեացքները առհասարակ. և ահա թէ ինչու կրկնում ենք, որ բանւորութեանը ղեկավարող մարմինների կրկնակի պարտականութիւնն է որքան հնարաւոր է ընդլայնել բանւորի մտաւոր հորիզոնը և գիտակցութիւնը, բոլորովին «անկախ» պայմաններում: Թող դղրդան մեծախօս ճառեր ու ֆրազներ, թող նրա անըմբռնելի միտքը շահագործեն, բայց և դրա հետ թող չը մոռանան ու համոզված լինեն, որ բանւոր-գիւղացին ցանկալի նպատակին չի հասնի, քանի դեռ նա չէ դառել հասարակութեան համար գիտակից ընկեր, բանիմաց անդամ: Եւ ահա թէ ինչու մենք գալիս ենք ողջունելու «Փիթօյեվ և ընկ.» նաւթահանքային ֆիրմայի ձեռնարկած օգտաւէտ գործը, որը յօժարութեամբ յանձն է առել բանալ իր նաւթահանքերում բանւորական կուրսեր—դասախօսութիւններ:

Նաւթահանքային մեծ ֆիրմաներում, ինչպէս յայտնի է, կազմված են «բանւորական միութիւն» անունը կրող ընկերութիւններ, որոնց կազմի մէջ բացի նաւթահանքի ադմինիստրացիային պատկանող անձերից (կառավարիչ, օգնական) մտնում են միւս բոլոր աշխատողները՝ կանտօրշչիկից սկսած մինչև վերջին հասարակ բանւորը:

Նրանք ունեն իրանց վարչական կազմը իրանց ներկայացուցիչներով, որոնք և հարկաւոր դէպքում հրապարակ են գալիս բանւորական շահերը պաշտպանելու ու առաջ մղելու:

Դեռ անցեալ տարվայ գործադուլների ժամանակ մեծ ֆիրմաների բանւորները երբ իրանց «տէրերին» առաջարկեցին պէտիցիաներ, դրանց մէջ բացի նիւթական ու տնտեսական առաջարկներից կային և բանւորների համար կուրսեր՝ դասախօսութիւններ բացելու անհրաժեշտ պահանջը:

Թէ ինչ հետևանքներ ունեցան այդ պահանջները միւս մեծ ֆիրմաներում, առայժմ ոչինչ յայտնի չէ, միայն «Փիթօյեվ և ընկ.» ֆիրման, ինչպէս նկատեցինք, սիրայօժար կամքով ընդունել է այդ առաջարկ-պահանջը և այս յունվարի երկրորդ կիսից արդէն սկսված են ընկերութեան նաւթահանքում դասախօսութիւնները, երեք ուսուցիչներով:

Ռոմանիում՝ Ս. Շահումեան, Սաբունչիում՝ Դ. Մալինցեան և Բիբի-Էյբաթում՝ Գ. Շահվերդեան: Նշանակալից է՝ որ ուսուցիչներին ընտրել է ոչ թէ ֆիրմայի ադմինիստրացիան, այլ «բանւորական միութեան» վարչութիւնը, որոնց և հաստատել է դիրեկցիան:

Առ այժմ ֆիրման տալիս է դասախօսութիւնների համար շինութիւն, որը ի հարկէ այնքան էլ յարմարութիւններ չունի: Դասական պիտոյքները հոգում են իրանք բանւորները:

Որովհետև այժմ համարեա բոլոր մեծ ֆիրմաներում բանւորական «վախտերը» երեքի են բաժանված, ինչպէս և Փիթօյեվներում, ուստի այդ հանգամանքը բաւականին յարմարութիւններ է տալիս բանւորներին դասազուրկ չը լինել և այդպէս իւրաքանչիւր մի բանւոր հնարաւորութիւն է ունենում ինչպէս և լինի օրական մի դաս լսելու:

Բանւորական կուրսերին կից բացված են նոյնպէս՝ ըստ պահանջման բանւորների՝ գրադարան-ընթերցարան, որի կարիքները հոգում է դարձեալ ֆիրման:

Այսպէս թէ այնպէս, գործը և այն էլ այնքան շահաւէտ գործը սկսված է՝ ապագայում աւելի կանոնաւոր ու գեղեցիկ հիմունքների վրա դնելու յոյսերով:

Դասախօսութիւններ ու գրադարան-ընթերցարան—մէկը միւսին լրացնող, մէկը միւսին շաղկապող. սակայն որքան որ դասերը պէտք է արդիւնաւէտ դարձնել, այնքան ևս գրադարան-ընթերցարանը պէտք է ծառայէ իր նպատակին և պակասը լրացնողի դեր կատարի: Ջը մոռանանք այն տխուր փաստը, որ մեր շատ գրադարանները, որոնք բացված են քրտնաջան աշխատութեամբ գիւղերում և հէնց նոյնիսկ գաւառական քաղաքներում, մատնված են մոռացութեան ու փոշէ ծածկոցի. պէտք է աշխատել որ բանւորական նորաբաց գրադարան-ընթերցարանները չենթարկվեն նոյն ցաւալի վիճակին, որովհետև մենք մասնաւորապէս լսել ենք, որ Փիթօյեվներում հրաւիրված ուսուցիչները յարմարութիւն ու հնարաւորութիւն չունեն գրադարանը օգտաւէտ դարձնելու բանւորների համար. մնում է ուրեմն, որ «բանւորական միութեան» վարչութեան բանիմաց ու գիտակից անդամները իրանք յանձն առնեն այդ ծանրութիւնն ու աշխատանքը և հարկաւոր դէպքում, յարմար ժամանակում գրադարանը ծառայեցնեն իր կոչմանը:

Այո, գործը սկսված է. մնում է մեզ ցանկալ, որ միւս հարուստ ֆիրմաներն էլ՝ Մանթաշեան, Կասպեան, Բունո և այլն հետևեն Փիթօյեվների օրինակին և իրանց համար ոսկէ սարեր կառուցանող աշխատաւոր դասակարգի համար չը խնայեն միջոցներ՝ նրանց մտաւորը լայնացնելու բարի ցանկութեամբ:

Իրանցը իրանց տուէք:

Նաւթարդիւնաբերողների խորհուրդը (Совѣтъ Съѣзда), ճիշտ է, ունի բացած դպրոցներ ու երեկոյեան կուրսեր, բայց նրանք իրանց հեռաւորութեան և այլ անյարմարութիւնների պատճառով այնքան էլ մատչելի չեն վաստակած ու դադրած բանւորներին: Ահա թէ ինչու կրկնակի ցանկալի է հարուստ ֆիրմաների իրանց միջոցներով բացած կուրսերը, որոնք իրանց յարմարութիւններով կարող են նպաստաւոր լինել բանւոր դասակարգին:

Համոզված ենք որ միւս ֆիրմաների «բանւորական միութեան» ղեկավարիչ մարմինները ջանք և աշխատանք չեն խնայի նոյնանման կուրսեր բաց անելու գործում:

Ռուբէն Պօղոսեանց

ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ
(Ջիվանշիրի գաւառից)

I

Առաջաձոր, 20 յունվարի

Անցեալ տարի մեր գաւառից զինուորներ ընկան և ծնողների այն մեծ որդիքը, որոնք թէկուզ օգտվում են առաջին կարգի արտօնութիւնից, բայց նրանց տուին երկրորդ կարգի արտօնութիւն, և ահա թէ ինչու: 1886 թւին կազմված ընտանեկան ցուցակներում տան անդամների տարիները նշանակվել են արտաքին տեսքը ի նկատի ունենալով և ոչ իսկական մետրիկական կամ ծննդական վկայականը, ուստի ներկայումս ծնողների տարիները բաւական տարբերվում են իսկականից. օրինակ՝ այն հայրը, որ այժմ ալևոր-ծերութեան հասակումն է, 1886 թ. ընտանեկան ցուցակի (посемейный списокъ) համաձայն, այժմ իբր թէ 48, 51—53 տարեկան է, և դրա համար է, որ նրա որդուն տուել են II կարգի արտօնութիւն ու հաշուել զինուոր՝ զինուորական շտատը լրացնելու համար, թէկուզ այդ զինուոր հաշուած անձնաւորութեան հօր հասակը ոչ թէ 55 տարուց պակաս է, այլ աւել է, և նրա որդուն պէտք է տալ ոչ թէ II կարգի արտօնութիւն, այլ I կարգի: Այդպիսի անձնաւորութիւնները դիմում են վիճակային կոնսիստորիային այդտեղից ծննդական վկայական ստանալու և դրանով հաւատացնելու զինուորական ատեանների անդամներին, որ իրանց տարիքները ընտանեկան ցուցակում նշանակածից աւելի է, նշանակածը սխալ է և որպէսզի այդպիսով իրանց որդոցը տան I կարգի արտօնութիւն ու ազատեն զինուորագրութիւնից. սակայն, դժբաղդաբար, այդպիսի ծերունիների անունները ու տարիները չեն ճարվում կոնսիստորիայում և այդպիսով նրանց չէ աջողվում ծննդական վկայական ձեռք բերելու պատշաճաւոր զինուորական ատեանին ներկայացնելու համար, և կամ եթէ կոնսիստորիայի գրքերում, հազուագիւտ դէպքերում, պատահմամբ ճարվում են ծերունիների անունները և տարիները, այն ժամանակ այդ ծերունին աղքատութեան պատճառով չէ կարողանում մետրիկական վկայական ձեռք բերել, որովհետև դրա համար պէտք է ծախսէ առնուազն 7—8 ռուբլի փող, որից 5 ռուբլին սահմանեալ նուէրն է էջմիածնի օգտին, իսկ մնացածը մարկաների ծախքը, ինչպէս և կոնսիստորիայի գրագիրների նեղութեան վարձը, որ նրանք չարչարվում ու գտնում են գրքերում ծերունու անունն ու տարիքը: Պատահում է, որ ծերունիները կոնսիստորիայից իրանց համար ծննդական վկայական են ձեռք բերում ու ներկայացնում զինուորական ատեանին, սակայն վերջինս չը հաւատալով այդ վկայականին, հրաւիրում է ծերունուն ատեանը՝ նրա տարիքը ստուգելու համար, և ստուգելուց յետոյ յայտնում է ծերունուն, որ նա տակաւին գործի և աշխատանքի ընդունակ է ու նրա որդին չէ կարող օգտվել I կարգի արտօնութիւնից…

II

Ինչպէս յայտնի է, Փոխարքայի կարգադրութեամբ կազմվում են նոր ընտանեկան ցուցակներ, որովհետև հին կազմվածը չէ համապատասխանում իսկական պահանջներին: Նոր կազմվող ընտանեկան ցուցակները նմանապէս «ֆիկտիվ» են. համարեա ոչ մի գիւղացի կոնսիստորիայից ստացած ծննդական վկայական չունի, որ նրա համեմատ նշանակվեն տարիները: Անգրագէտ ու տգէտ գիւղացին չէ նշանակել իր զաւակների տարիները: Դիմում ես ծխական քահանային, նա էլ օրինաւոր ցուցակագրութիւն չունի. նա պատճառաբանում է, որ ամեն տարվայ ծնվածների ցուցակը տարվայ վերջը ուղարկվում է կոնսիստորիա ու իրանց մօտ պատճէն չէ մնում, որովհետև իրանց վարձատրութիւնը շատ քիչ լինելով, պարտաւոր չեն նրանք պատճէններ, գրութիւններ ու «կանցելիարիա»-ներ պահելու: Ճշմարիտ է, նրանք ունեն ընչագրութիւնների պատճէններ (կոնսիստորիայի հրամանով կազմել են ընչագրութիւն և ուղարկել), բայց և այդ ընչագրութիւնն էլ «ֆիկտիվ» է ու նրանցից չէ կարելի օգտվել: Սակայն լաւ չէ՞ր լինի, որ կոնսիստորիան կարգադրէր, որ քահանաները ծնվածների ժամրաժամ ցուցակի պատճէնը միշտ իրանց մօտ պահէին, որից կարելի է միշտ օգտվել, և «ֆիկտիվ» ընտանեկան ցուցակներ չը կազմէին, որոնցից առաջացած չարիքներին մենք այսօր ականատես ենք…

Բ. Զաքարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Հինգշաբթի, փետրվարի 14-ին, Վանքի աւագ եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարվեց Ներսէս V կաթողիկոսի հոգեհանգիստը, որին ներկայ էին թեմական առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոսը, Եփրեմ վարդապետը, քահանայական դասը, Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական կազմը, մանկավարժական խորհուրդը աշակերտներով և հանգուցեալի յիշատակը յարգողները: Այս անգամ պատարագին երգում էր Ներսիսեան դպրոցի երգեցիկ խումբը: Վանքի հինգ միաբաններից ներկայ էր միայն պատարագիչ քահանան:

◆ Ի նկատի ունենալով որ Աւճալայում քաղաքային Ջրանցքի ծառայողները իրանց կարիքների համար պահում և արածացնում են անասուններ քաղաքային Ջրանցքի շրջակայքում, որից կեղտոտվում են աղբիւրակները և հողը, քաղաքային վարչութիւնը առաջարկել է նրանց հեռացնել անասունները այդ շրջանից:

◆ Թիֆլիսի արհեստաւոր Սարգիս Քոչարեանը Ներսիսեան հոգևոր դպրոցին նուիրել է իր տունը, որ գտնվում է Դեւիժինօվսկի հրապարակում և բերում է տարեկան 900 ռուբլի զուտ եկամուտ: Տունը արժէ 15,000 ռուբլի:

◆ Գուրիայից 25 հոգուց բաղկացած մի պատգամաւորութիւն է եկել Թիֆլիս, որ ներկայանալու է Փոխարքային և խնդրելու է ուտելիքի համար մի գումար բաց թողնել իբրև փոխատուութիւն:

◆ Հինգշաբթի, փետրվարի 14-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, կայացաւ իշխանուհի Ս. Վ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի դասախօսութիւնը «Երեխաների բարոյական սպանութիւնը» թեմայով և երեխաների կլուբ հիմնելու մասին: Դասախօսութեանը ներկայ էր ինտելիգենտ հասարակութեան մեծ բազմութիւն: Մանրամասնութիւնները յաջորդ անգամ:

◆ Վերջին ժամանակներս պետական բանկը երևան է հանել կեղծ հեռագրերով խոշոր գումարներ ստանալու մի քանի դէպքեր: Այսպէս՝ Բաթումում վճարված է երկու նուագով 22,000 և 15,000 ռուբլի: Փողերը ուղարկված են եղել Կվիրիլից և Քութայիսից: Չը նայած գաղտնագրի (шифръ) ճշտութեան, երբ հեռագրով փոխադրվում է 5000-ից աւելի ռուբլի, բանկի վարչութիւնը պարտաւոր է պետական գանձարանից պահանջել, որ հեռագրով նոյնը հաստատէ նա: Մօտ օրերս Քութայիսի պետական գանձարանը վճարել է 14,000 ռ., որ կեղծ հեռագրով ուղարկված է եղել Բաթումից: Ներկայումս պետական բանկը ժամանակաւորապէս դադարեցրել է հեռագրով դրամ փոխադրել, մինչև որ կը հնարէ հեռագրով դրամ ուղարկելու մի նոր ապահով միջոց:

◆ Թիֆլիսում, մի քանի ինտելիգենտ անձանց նախաձեռնութեամբ, մտադրութիւն կայ բանալ երեխաների կլուբ՝ արտասահմանում գոյութիւն ունեցողներից մէկի օրինակով:

◆ Այսօր, շաբաթ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հասարակական գրադարանում կը կայանայ Մոսկվայի կայսերական հնագիտական ընկերութեան անդամների ժողովը, ուր կ. Դոտանեկ կը կարդայ իր զեկուցումը „Аффиксація падежныхъ элементовъ въ грузинскомъ языкѣ“:

◆ Երկուշաբթի, փետրվարի 18-ին, Թիֆլիսի քաղաքային դումայում քննվելու են ի միջի այլոց հետևեալ խնդիրները. նահանգապետի առաջարկը՝ հեռացնել ձայնաւորների կազմից Արշակ Բաբովին և Լևան Մամուլովին, Թիֆլիս քաղաքի 1908 թ. ելմուտը ֆինանսական մասնաժողովի եզրակացութեան հետ, վարչութեան զեկուցումը՝ քաղաքային ծառայողների փոխատու խնայողական գանձարանի գործունէութեան վերականգնելու մասին և այլն:

◆ Փետրվարի 14-ին չարագործի արիւնռուշտ ձեռքը բարձրացաւ մի սոսկալի եղեռն կատարելու, կեանքից զրկելու մի եռանդուն և բարեսիրտ գործչի: Առ. ժամը 9-ին, Թիֆլիսի 5 րդ. քաղաքամասում, Արխիմի մի Ջանգքում, երկու չարագործներ ծանր կերպով վիրաւորեցին քաղաքային վարչութեան տեխնիկ, քաղաքային Ջրանցքի վերակացու Յարութիւն Պ. Զախմախչեանին այն րոպէին, երբ նա, դուրս գալով բնակարանի դռնից, կամենում էր ծառայութեան գնալ: Մահափորձից մի քանի ժամանակ առաջ չարագործները քաշում են Բեժանովի տան զանգը, որի մէջ ապրում է պ. Զախմախչեանը, և տեղեկանում են սպասաւորից, որ պ. Զախմախչեանը դեռ տանից չէ դուրս եկել, բայց շուտով դուրս կը գայ: Այնուհետև չարագործները սպասում են նրա դուրս գալուն նոյն փողոցում մինչև այն րոպէն, երբ կատարեցին իրանց չար մտադրութիւնը: Սակայն, բարեբաղդաբար, գնդակը, որ ուղղված էր ուղղակի կրծքին, վրիպեց և դիպաւ կրծքից վերև: Չարագործները կրակելուց յետոյ անյայտացան փողոցի երկու կողմով: Վիրաւորվածին տարան Միքայէլեան հիւանդանոց բոլորովին անզգայ դրութեան մէջ: Մի քանի ժամ նա շարունակ ոչինչ չէր զգում, միայն երեկոյեան մօտերը, շնորհիւ բժիշկների եռանդուն օգնութեան, ուշքի եկաւ: Լուրը ամբողջ քաղաքում ճնշող տպաւորութիւն է թողել: Երէկ այցելեցին քաղաքային վարչութեան ծառայողներից մի քանիսը, ինչպէս և պ. Խատիսեան, որի ասելով դրութիւնը սկսում է աստիճանաբար լաւանալ: Երէկ տաքութիւնը համեմատաբար պակասեց: Յոյս կայ, որ վիրաւորվածը կազդուրվէ շատ շուտով:

◆ Փետրվարի 13-ին, երեկ. ժամը 7-ին, Լերմոնտովսկի և Գանովսկի փողոցների անկիւնում, արական 3-րդ գիմնազիայի շինութեան մօտ, անյայտ չարագործներ ատրճանակներով ծանր կերպով վիրաւորեցին Նիկոլայ Մարգարովին: Չարագործները կարողացան անյայտանալ: Վիրաւորված Մարգարովին տարան Միքայէլեան հիւանդանոց: Բժիշկների վկայութեամբ՝ նրա կեանքը վտանգի մէջ է: Սա հենց այն Մարգարովն է, որ միւսների հետ ձերբակալվեց Դաւիթ Իսաքաւեանի որդուն յափշտակելու գործում մասնակցելու համար:

◆ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխան Չերքեզովը ահա չորրորդ օրն է որ հիւանդ է և ծառայութեան չէ գնում: Նրա պարտականութիւնները կատարում է վարչութեան անդամ Ն. Կոկչաեվ:

◆ Վրաց հնագիտական ընկերութեան վարչութիւնը վճռել է հրատարակել իր սեփական օրգանը:

◆ Վրաց մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան նախագահի իբրև թեկնածու մատնանշում են գեներալ Գ. Կազբեկին:

◆ Երեքշաբթի, փետրվարի 12-ին, կայացաւ քաղաքային անասնաբոյժների, առևտրա-տնտեսական վերակացուների նիստը, որին հրաւիրված էր նաև էլեկտրաքարշի վերատեսուչը: Քննութեան նիւթն էր միսը էլեկտրական յարմարեցրած վագոններով սպանդանոցից քաղաք փոխադրելու խնդիրը: Պարզվեց, որ միսը տեղափոխվում է առհասարակ առաւօտեան ժամը 10-ի և ցերեկվայ ժամը 3-ի միջնժամանակում և որ իւրաքանչիւր պուդը ֆուրգոններով տեղափոխելով նստում է 2—2½ կոպէկ: Էլեկտրաքարշի վերատեսուչը, ծանօթանալով խնդրի հետ, սկզբունքով ընդունեց, որ միսը կարելի է փոխադրել սպանդանոցից պուդը 1—1½ կոպէկով յարմար վագոններով մինչև Սոլդատսկի բազարը, Հաւլաբար և Վերա, իսկ այդ տեղերում արդէն միսը կարելի է դատարկել վագոններից առանձին սայլակների մէջ՝ մսի խանութները հասցնելու համար:

◆ Ստացանք Բաֆի «Հարուստներ և աղքատներ», երկրորդ մաս, թարգմ. Ա. Զ., գինն է 20 կ., «Յառաջի» գրադարան:

◆ Կիրակի, փետրվարի 17-ին, ժողովրդական ընթերցանութեան դահլիճում կը կայանայ հանրամատչելի ներկայացում. կը ներկայացնեն 1) «Մարւող հրդեհներ», 2) «Մկիճի հարսանիքը»:

◆ Վետցել գարեջրատան գործարանի բանուորները իրանց միջից արձակել են 18 ընկերների՝ գողութիւնների համար:

◆ Միքայէլեան հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ Գուրկօն խնդրել է Թիֆլիսի քաղաքագլխին հէնց այժմ և եթ հոգալ և բանալ մի բաժանմունք, բժաւոր տիֆով հիւանդներին ընդունելու համար, որովհետև ներկայումս այդ հիւանդութեամբ վարակված շատերն են դիմում հիւանդանոց, բայց, տեղ չը լինելու պատճառով, բոլորն էլ մերժվում են:

◆ Եարալեանի գործարանի բանուորների և տիրոջ միջև ծագած միջադէպը թւում էր, թէ քաղաքագլխի միջամտելով վերջացաւ: Սակայն բանուորները, իրանց 73 ընկերների արձակումը ընդունելով հանդերձ, պահանջում են թողնել օրավարձով աշխատելու վարձատրութեան հին կարգը:

◆ Կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանին են յանձնված Սագարէջօ գիւղացիներ Ծաքրօ Տէր-Գաբրիէլեան և Շաքրօ Դարիսպանաշվիլի, որոնք մեղադրվում են Թիֆլիսում, փետրվարի 3-ին, Մօլօկանսկի փողոցում Իվան Գօգնիեվի գինետան վրա յարձակվելու և նրան վիրաւորելու մէջ:

◆ Կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանին է յանձնված Եակով Զասօվսկին, որը մեղադրվում է Սմոլէնսկի կայարանի մօտ պետական գինու պահեստանոցի դրամատարից 3000 ռուբլի յափշտակելու մէջ:

◆ Պօստ-հեռագրական գլխաւոր վարչութիւնը կարգադրել է, որ ծառայողների ռոճիկները և բնակարանների փողերը այսուհետև տրվեն ամեն ամսի՝ 20-ին, և ոչ թէ 21-ին, ինչպէս մինչև այժմս էր:

◆ Պետերբուրգից մասնաւոր տեղեկութիւններ են ստացվել, որ մարտ ամսին օրինական ոյժ կը ստանայ պօստ-հեռագրական ծառայողների ռոճիկները աւելացնելու և նոր ծառայողներ վարձելու խնդիրը, որ ներկայումս քննվում է Պետական Դումայում:

◆ Մեզ խնդրում են բարեսիրտ մարդկանց ուշադրութիւնը հրաւիրել Յարութիւնեան ընտանիքի թշուառ դրութեան վրա, որի միակ աշխատաւոր ձեռքը՝ Յարութիւնը ահա մի տարուց աւելի է, որ կուրացել է: Ընտանիքը կարօտ է շուտափոյթ օգնութեան: Հասցէն՝ Հաւլաբար, Махатскій пер. д. Теръ-Симонянца, № 3, կամ «Մշակի» խմբագրատուն:

◆ Այսօր, երեկ. ժամը 8-ին, կը կայանայ Կովկասեան տեխնիքական ընկերութեան շինութեան մէջ ընկերութեան նիստը:

◆ Յունվարի 13-ին, զինուորական խորհրդի բարձրագոյն հաստատված որոշման համաձայն, կարգադրված է. ժամանակաւորապէս, երեք տարով, աւելացնել կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանի պաշտօնեաների թիւը՝ մի զինուորական դատաւորով, քարտուղարի երկու օգնականներով և երեք գրագիրներով. դատախազական մարմինը՝ զինուորական դատախազի երկու օգնականներով, քարտուղարի մի օգնականով և չորս գրագիրներով:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Փետրվարի 14-ին, ցերեկվայ մօտ 12 ժամին, երբ Թիֆլիսի 2-րդ կարգի վաճառական Յարութիւն Վարդապետրիկեանը Նիկոլաեվսկայա փողոցում մտնելիս է եղել № 21 տան դռնից, մի անյայտ չարագործ չորս անգամ կրակել է, գնդակներից մէկը անցել է ձախ թևից, միւսը ծակել է վերարկուն, 3-րդը վիրաւորել է ձախ ձեռքի ցուցամատը: Կրակողը անյայտացել է, իսկ վիրաւորված Վարդապետրիկեանին տարել են Միքայէլեան հիւանդանոց:

◆ Փետրվարի 14-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Էկզարխեսկի հրապարակում, ոստիկանութիւնը, շրջելիս, հանդիպել է 3 անյայտ մարդկանց և հրամայել է նրանց կանգնել: Չարագործները 2 անգամ անհետևանք կրակել են և սկսել են փախչել զանազան կողմեր, որի ժամանակ նրանցից երկուսը անյայտացել են, իսկ երրորդի ետևից, որը սկսել է փախչել Սուրբ-Նշանսկայա փողոցով, ոստիկանութիւնը 6 անգամ կրակել է, բայց անհետևանք, իսկ յետոյ Օրչեխատվենսկայա փողոցում ձերբակալել է: Ձերբակալվածը եղել է Թիֆլիսի գաւառի Սագարէջօ գիւղի բնակիչ Միխայիլ Ասլամազովը, որը ադմինիստրատիվ կարգով աքսորված է եղել գեն.-նահանգապետութեան սահմաններից, բայց ինքնակամ կերպով վերադարձել է Թիֆլիս:

◆ Փետրվարի 14-ին, երեկոյեան 7 և կէս ժամին, I Թումանովսկայա փողոցի № 11 տան երրորդ յարկի պատշգամբն են բարձրացել 6 անյայտ չարագործներ և տանտէր Սեխրտլաձէից պահանջել են բանալ իր բնակարանի դուռը, բայց երբ մերժում են ստացել, չարագործները իջել են բակը և բակից մօտ 12 անգամ կրակել են Սեխրտլաձէի բնակարանի վրա, որի ժամանակ Սեխրտլաձէի 17 տարեկան որդուն վզից թեթև կերպով վիրաւորել են. Սեխրտլաձէն յայտնել է, որ մի քանի օր առաջ սպառնական նամակ է ստացել, որով պահանջել են 1000 ռուբլի: Վիրաւորվածին ուղարկել են Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոց:

◆ Երէկ, առաւօտեան ժամը 10-ին, Պուշկինսկայա փողոցում, անյայտ չարագործները սպանեցին Թիւրքահպատակ Միքայէլ Բաբայեանին, որ խոհարարի պաշտօն ունի կօշկավաճառ Աբովեանի տանը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Տող գիւղ (Դիզակ), 29 յունվարի

Ես լինում եմ Դիզակի Տող գիւղի եկեղեցական դպրոցում ուսուցչուհու պաշտօնում և գիտեմ մանկաբարձութիւն ու մի քանի բան՝ բժշկութիւնից: Վերջացրել եմ Թիֆլիսի մանկաբարձական ինստիտուտը: Ունենք մի փոքրիկ аптечка, բայց ի հարկէ аптечка-ն ինչ կարող է անել գիւղում, ուր կարիքը անչափ ու անսահման է: Ուստի սրանով դիմում եմ յարգելի խմբագրութեանդ, որ դուք միջնորդէիք տեղիդ կանանց և այլ բարեգործական ընկերութիւններին՝ ուղարկելու մեզ բժշկական զանազան մթերքներ, որպէսզի մենք կարողանայինք մեր սկսած գործը—միսիան առաջ տանել:

Ծաղկի նշանները արդէն երևում են, բայց, պատուաստ ու գործիք չունենալու պատճառով, չեմ կարողանում օգնել տառապող մանուկներին: Խնդրում եմ, աշխատեք գոնէ շուտով մեզ հասցնելու ծաղկի պատուաստ ու պատուաստելու գործիքներ:

Լիայոյս եմ, որ ժողովրդի տառապանքի՝ բերան, արտայայտիչ «Մշակի» խմբագրութիւնդ կաշխատէ բաւարարութիւն տալ մեր այս պահանջին:

Դեղօրայք և այլ նիւթեր կարելի է ուղարկել այս հասցէով՝ Ур. Ванкъ, сел. Тугъ. Тугское армянск. цер. приход. училище, учительницѣ М. Израелянцъ.

Տիկին Մ. Իսրայէլեան

—

Բաց նամակ Մօզդօկի հայ հոգաբարձութեան

Մօզդօկ, 30 յունվարի

Դուք արձակել էք ինձ ձեր խնամքին յանձնված դպրոցներում կրօնուսոյցի պաշտօնից, նոյեմբերի մէկից ու այդ օրվանից վճռել ռոճիկ էլ չը տալ, հիմք ընդունելով որ ես 27 աշակերտ եմ ծեծել (?!), որի մասին ձեր առանձին խնամքը վայելող տեսուչ Տէր-Գրիգորեանը «Վտակի» № 13-ում (1907 թ.) արձանագրել էր իր «Հասունութեան քուէ» յօդուածում առանց խղճահարվելու, որ իր բռնազբօսիկ յօդուածով լոկ անուանարկել ու զրպարտել է անմեղ մարդկանց, ի թիւս որոնց և ինձ:

Ինձ արձակելով դեռ դպրոցներիդ վարչութիւնը իր ծարաւը չը յագեցրեց. նա իր նետը այսօր ուղղել է ուրիշ երկու սխալեան ուսուցիչների—պ. պ. Յակոբ Գենջեանցին և Արշակ Տէր-Յովսէփեանցին, որոնք նոյնպէս «անբարեյոյս» ու «ըմբոստներ» են երևացած ձեր աչքում:

«Մինորին» դատի էք ենթարկում, Յակոբ Գենջեանցին ստիպեցիք հրաժարական տալ և նա այդ կատարելով՝ ամսիս 27-ին հրաժեշտ տուեց Մօզդօկին, իր բոլոր վիրաւորանքն ու ցաւը յայտնելով ձեզ:

Թերևս տարվայ կիսին նոր ուսուցիչներ հրաւիրելու բաղդին արժանանաք ձեր անհեռատեսութեան և սխալ տակտիկայի շնորհիւ:

Այդպէս է աշխարհիս մէջ տիրող օրէնքը, որից դուք չէք խուսափում. միշտ էլ ուժեղը թոյլին ոչնչացրել, սարկացրել է:

Արդ՝ քաջութիւն կունենայք ձեր այդ աւարքների մասին հրաւիրել ընդհանուր ծխական ժողով և հաշիւ տալ, թէ՞ կը բաւականանաք միայն «ինքնուրոյն վճիռներ» կայացնելով:

Ձեզ համար մարդկանց վիասելը, ապագայից ու ապրուստի աղբիւրից զրկելը կարծէք զգալի չէ, քանի որ այս ուսումնական տարվայ մէջ շուտով երեք ուսուցիչ հեռացրած կը լինէք:

Պատասխանեցէք՝ թէ դուք ինչ դաւանութեան էք պատկանում, որպէսզի թէ Մօզդօկի ժողովուրդը և թէ ընթերցող հասարակութիւնը հասկանայ ձեզ:

Երբ դուք բարոյապէս ու խօսքով մարդկանց չէք կարողանում համոզել ու յաղթել, այն ժամանակ դիմում էք «հեշտ միջոցի»—քուէարկութեամբ հարցը վերջացնել: Զգո՞ւմ էք ձեր երկուութիւնը. չէ՞ որ դուք բոլորդ մի ձայն էք, թէկուզ 9 հոգի, քանի որ բոլորդ խնամիներ ու բարեկամներ էք:

Ուսուցիչ արձակելու մէջ ձեր բարեկամ «մանկավարժները» ձուլվելով ձեզ հետ՝ «լաւ ծառայութիւն» են մատուցանում, առանց սթափվելու, որ իրանց կօլլէգան է արձակվողը: Հայ ազգը այդպիսի մանկավարժներից միայն վնաս կարող է ստանալ և ոչ մի օգուտ, քանի որ այդ մանկավարժները լոկ վարձկաններ են և ոչ թէ գաղափարի տարածողներ ու մարտնչողներ:

Ձեր միակ դատաւորը ձեզ ընտրող ժողովուրդն է, որին դուք կարող էք ձեր դատը յայտնել ծխական ընդհանուր ժողովում, և ո՛չ թէ դատարանի դռներն ընկնել: Եթէ զգում էք ոյժ, գործադրեցէք միայն այդ զէնքը:

Գարեգին քահ. Ասրեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՆՑՔԵՐԻՑ

X *)

Վերջերս պարսից կառավարութիւնը, ի նկատի ունենալով մի կողմից քիւրդական ապստամբութիւնը և միւս կողմից թիւրքական առաջխաղացութիւնը, ի միջի շեա այլ ցեղերի, դիմել էր և Սուլդուզ գաւառի միւսիւլման բնակչութեանը, պահանջելով որ այդ շրջանն էլ մասնակցի զօրք տալու գործին: Այդ գաւառի բնակչութեան 90 տոկոսը կազմում է կարափափախ կոչված ցեղը, որը շեա դաւանութեանն է պատկանում և որի կալուածատէրերը պարսկական կառավարութեան պաշտօնեաներ են ու իրանց ծառայութեան համար բաւական չաղ ռոճիկ են ստանում: Բացի դրանից՝ այդ բնակչութեան 35 տոկոսը կառավարութեան ձիաւորներ են:

Կառավարութեան այդ կոչը կարափափախների կողմից անլսելի էր մնում, չը նայած որ թէ Միանդաբից և թէ Սօվուջ-Բուլաղից քանիցս պահանջվում էր այդ ցեղից՝ դրական մասնակցութիւն ցոյց տալ կառավարութեանը՝ զսպելու ապստամբական շարժումը Պարսկական Քիւրդստանում:

Դեկտ. 28-ին կառավարութիւնը տեղեկացաւ, որ յիշեալ շրջանի կարափափախները գաղտնի պատգամաւորութիւն են ուղարկել Ֆէրիկ փաշայի մօտ, խնդրելով որ սա միջնորդէ Թիւրքական Բ. Դրան առաջ, որպէսզի իրանց՝ կարափափախներին ևս ընդունեն թիւրքական հովանաւորութեան տակ, մանաւանդ որ իրանք ցանկանալով ցանկանում են թիւրքական հպատակութիւնը ընդունել: Ստացված յետագայ տեղեկութիւններից պարզվել է, որ Ֆէրիկ փաշան խոստացել է նրանց այդ խնդիրքը գլուխ բերել, միայն թէ նրանք պարտաւոր են, խնդրին ընթացք տալուց առաջ, Ղուրանի վրա երդում ուտել, որ իրանց արեան մինչև վերջին կաթիլը հաւատարիմ կը մնան օսմանեան կայսրութեան: Y

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 16 յունվարի

Անցեալ օրը թեմակալիս հրաւէրանօք առաջնորդարանում կարող անձանց ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ մի նախապատրաստական խորհրդակցութիւն, որի նիւթն էր հիմնել մի շաբաթաթերթ, որը մշտապէս և ապահովաբար պիտի հրատարակվի Թաւրիզում: Գովելի և խրախուսելի է այդ կարևոր քայլը, և մենք սրտի բուռն հաճութեամբ շնորհաւորում ենք և ցանկանում յաջողութիւն: Սակայն, նախ քան մեր թերթի լոյս ընծայվելը, կարևոր եմ համարում երկու խօսք ասել այդ առթիւ:

Նոր չէ, որ այդ հրամայողական պահանջը ծառացած է պարսկահայերիս կարիքների առաջ. 10 տարուց աւելի է, որ այդ պակասը զգալի չափով աչքի է ընկնում մանաւանդ Ատրպատականի հայերիս «վերածնված կեանքի» քաօսի կրկէսում… Քաօսային կրկէս, որի զուման ու կարգապահութեան ընթացք տալու համար անպայման հարկաւոր է մի կարող, ղեկավարող ոյժ, և այդ հուժկու, ղեկավար ոյժը մենք գտնում ենք անչաո մամուլի, տպագրական խօսքի և ազգու հրապարակախօսութեան մէջ: Անհերքելի փաստ է, որ ազգերի կրթութեան, առաջադիմութեան և բարեկեցութեան գլխաւոր ֆակտորը միշտ հանդիսացել է անչաո մամուլը, մտածող տարրի հրապարակախօսական ձայնը՝ միացած սրտացաւ ինտելիգենցիայի էներգիական բլոկի, որով միշտ անաղարտ է պահվում մամուլի դրօշը և այդ սրբազան կոչման բարձրութեան վրա կանգնած տեսնում: Առաջադէմ ազգերի պատմութիւնը մեզ այդ դասերն է տալիս, և մենք, պարսկահայ մանուկ «վերածնվող հասարակութիւնս», իրաւունք չունէինք մոռանալու այդ փրկարար դասը. մենք դեռ ևս գտնվում ենք ուսանելու առաջին աստիճանի վրա. աշխատենք ուրեմն, որքան հնարաւոր է, եռանդուն ջանքեր գործ դնել հետզհետէ ոտք դնելու աւելի բարձր աստիճանների վրա:

Արդէն վաղուց է նկատված, որ արտասահմանեան մեր հայ մամուլը բաւարարութիւն չէ տալիս մեր բազմակողմանի պահանջներին, իսկ մեր պահանջները շատ են, խոշոր, ու թերութիւնները՝ առատ… Մեր բերրի, բայց խոպան անդաստանը կարօտ է մշակման. և եթէ այդ անապատը մշակելու լուծը ստանձնէ ազնիւ ու մասնագէտ մաճկալը, չափազանցութիւն չի լինի ասել, որ հրաշալի արտադրութիւն պիտի ստանայ ժամանակի համբերատար ընթացքում:

Մենք դեռ ևս երկունքի մրմունջների մէջ գտնվող թերթի վրա ենք դնում մեր յոյսը, յանձին այդ նորածնունդի մէջ ենք տեսն…

*) Տես «Մշակ» № 36.

[illegible]

Մ. Տէր-Յակոբեան

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ

Բելգրադ, 3 փետր.—«Ֆրեմդենբլատ» գրում է. «Սերբ ժամուլը միաձայն դէմ է Նովի-Բազարի սանջակով երկաթուղագծի կառուցմանը [illegible]

[illegible]

Անկախների օրգան «Պոլիտիկը» պարզում է բացառապէս նոր երկաթուղու քաղաքական և ռազմական նշանակութիւնը և դէպի Միջերկրական ծովը առաջացող երկրի քաղաքականութեան աջողութիւնները:

«Բէօգրադսկօէ Նովինօ» լրագիրը ապացուցանում է նոր երկաթուղու անշահաւէտ լինելը, որ սոսկ ռազմական նշանակութիւն ունի: Լրագրի կարծիքով, ռուսաց և ֆրանսիական դիպլօմատիան պէտք է եռանդով ընդդիմադրէ այդ նախագծին և Թիւրքիան պէտք է յետ վերցնի իր համաձայնութիւնը:

Առաջադիմականների օրգան «Պրավդա» թերթը ասում է, որ նոր երկաթուղագիծը կը խախտէ Բալկանեան թերակղզու հաւասարակշռութիւնը, որպիսին ընդունված է միւրցշտեգեան համաձայնութեամբ, և աւստրիական երկաթուղային նախագծում տեսնում է մեծ վտանգ Սերբիայի և Բալկանեան թերակղզու համար:

Սերբ ամբողջ մամուլը պահանջում է կառուցանել անդրբալկանեան երկաթուղի Դանուբից՝ Սերբիայի վրայով մինչև Ադրիական ծովը:

Բէլգրադ.—Աւստրօ-ունգարական կառավարութիւնը յայտնեց սերբ կառավարութեան Նովի-Բազարի սանջակով երկաթուղի կառուցանելու իր նախագծի մասին, կցելով որ նա պատրաստ է միանգամայն պաշտպանելու Սերբիայի քայլերը Բ. Դրան առաջ՝ Սերբիայի վրայով Դանուբից մինչև Ադրիական ծովը երկաթուղի կա-

(հին Սերբիայում) մինչև Ադրիական ծովը Սանջիօվանիդի-Մէդուա, որտեղից գիծը կը շարունակվի Դուլցինօ կամ Անտիվարի, Չերնոգորիայի հողում:

Բէլգրադի լրագիրներում հրատարակվեց հետևեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը.

«Սերբ կառավարութիւնը յոյս ունի, որ Աւստրօ-Ունգարիան, նաև միւս բոլոր պետութիւնները, որոնք շահագրգռված են բալկանեան ազգութիւնների վիճակով, կը պաշտպանէ Սերբիայի. քայլերը Բարձր. Դրան առաջ Դանուբից մինչև Ադրիական երկաթուղի կառուցանելու հարցի վերաբերութեամբ: Նա արդէն վաղուց մտադրութիւն ունէր կառուցանել այդպիսի մի երկաթուղագիծ՝ ուղղակի հաղորդակցութիւն սահմանելու նպատակով Ադրիական ծովի ափերի հետ, և արդէն յաճախակի աշխատել է ստանալ Թիւրքիայի համաձայնութիւնը, սակայն վերջինս շարունակ ձգձգում էր այդ հարցի լուծումը:

«Այժմ, երբ Թիւրքիան սկզբունքով համաձայնեց թոյլատրել Աւստրօ-Ունգարիային՝ միացնել Բոսնիայի երկաթուղագծերը Նովի-Բազարի սանջակով Միտրովիցայի և Սալօնիկի հետ, սերբ կառավարութիւնը իրաւունք ունի ենթադրել, որ Թիւրքիան չէ կարող հակառակել Դանուբից դէպի Ադրիական ծովը երկաթուղի կառուցանելու հարցին, ևս առաւել որ այդ երկաթուղու բնաւորութիւնը լոկ տնտեսական է:

«Աւստրիայի նախագծված երկաթուղագիծը անցնելու է վերին աստիճանի լեռնոտ և միանգամայն անբերրի տեղով. Նա աւելի երկար է, քան ներկայումս գոյութիւն ունեցող արևելեան երկաթուղիների այն գիծը, որ անցնում է Սերբիայով: Վիէննայից, Բօսնիայի վրայով, մինչև Սալօնիկ ընդամենը 1503 կիլօմետր է, իսկ մինչև Կ. Պօլիս նոյն գիծը 2323 կիլօմետր է: Միևնոյն ժամանակ ներկայումս գոյութիւն ունեցող երկաթուղագծով, որ անցնում է Սերբիայի վրայով, Վիէննայից մինչև Սալօնիկ, միայն 1322 կիլօմետր է, իսկ մինչև Կ. Պօլիս 1637 կիլ.: Ի նկատի ունենալով, որ Աւստրիայի նախագծված գիծը Նովի-Բազարի սանջակով աւելի երկար է և անցնում է անբերրի շրջանով, նա կարող կը լինի, եթէ այդ կը պահանջեն քաղաքական շահերը, մրցել արդէն գոյութիւն ունեցող երկաթուղագծերի հետ Սերբիայի, Բօլգարիայի և Թիւրքիայի վրայով մինչև Սալօնիկ և Կ. Պօլիս:

«Եւրոպան պէտք է ուշադրութեան առնի, որ, Բէրլինի դաշնագրութեան 38-րդ յօդուածի և աւստրօ-ունգարական յատուկ կօնվէնցիայի համաձայն, Սերբիան պարտաւոր էր 1884 թւին կառուցանել արևելեան երկաթուղագծերի իր մասը:

«Բալկանում տնտեսական և քաղաքական հաւասարակշռութիւն պահպանելու դիտումով, անհրաժեշտ է նոր երկաթուղագիծ անցկացնել Դանուբից մինչև Ադրիական ծովը, որ ուղղակի հաղորդակցութիւն կը հաստատէ Ռումինիայի և Սերբիայի ու Ադրիական ծովի միջև: Այդ գիծը կունենայ սոսկ տնտեսական և առևտրական բնաւորութիւն և միայնակ կարող է ապահովել Սերբիայի տնտեսական և քաղաքական անկախութեան պահպանութիւնը»:

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Դատաստանական պալատի յատուկ ատեանը դասակարգային ներկայացուցիչների հետ միասին „Вѣстникъ партіи народной свободы" թերթի խմբագիր Նաբօկովին դատապարտեց 500 րուբլի տուգանքի՝ ձախակողմեան կուսակցութիւնների որոշումները, ինչպէս և սօց.-դեմ. գումայական ֆրակցիայի դեկլարացիան տպելու համար: Թերթը փակվեց ընդմիշտ:

ՔՈՒԹԱՅԻՍ: Փողոցում սպանվեց մի պահակ: Չարագործները վերցնելով սպանվածի հրացանը, անյայտացան:

ՄՈՍԿՎԱ: Սուշչեվսկի կոչված քաղաքամասում ոստիկանութիւնը գտաւ ս.-դ. գաղտնի տպարանը:

ՍՕՖԻԱ: «Болг. Аг.»-ի տեղեկութիւնների համաձայն, այն լուրերը՝ թէ տրամադրութիւն կայ Ռուսաստանում ապրող օֆիցերներին հայրենիք կանչել, սխալ են միանգամայն:

ՎԻԷՆՆԱ: Աւստրիական պատգամաւորութիւնը ընդունեց օֆիցերների և զինուորների ռոճիկները աւելացնելու նախագիծը:

ԲԵՐԼԻՆ: «Վոլֆ»-ի գործակալութեանը Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ մամուլում ստայօդ տեղեկութիւններ են երևացել գերմանական դեսպանի՝ Մակեդօնիայի ֆինանսական ժանդարմերիայի լիազօրութիւնները երկար տևելու հարցում ցոյց տուած գործելակերպի մասին: Պնդում են, որ երբ դեսպանը յուսադրել է՝ որ լիազօրութիւնները անշուշտ կերկարվեն, որ դատական բարենորոգման հարցում էլ համաձայնութիւն կը կայացի:

Միւս աղբիւրից բղխած տեղեկութիւնների համաձայն, դեսպանը, Բ. Դրան արդէն առաջարկութիւն է արել այդօրինակ համաձայնութեան բովանդակութեան վերա- [illegible]

կութիւնն է, բայց այդ հարցը նա ոչ ուղղակի, ոչ էլ կողմնակի կերպով չէ կապել Մակեդօնիայի դատական բարենորոգման հարցի հետ:

ԼՕՆԴՕՆ: Լորդերի պալատում, Մակեդօնիայի մասին արված հարցապնդմանը պատասխանելով, Ֆից-Մօրիսը ի միջի այլոց ասաց, որ նա անկարող է պալատում որ և է սփոփիչ տեղեկութիւն հաղորդել: Անգլիան համաձայն չէ Բ. Դրան հետ ֆինանսական քաղաքացիական գործակալների լիազօրութիւնների հարցում, ժանդարմէրիան վերակազմելու խնդրում համաձայն չէ միւս պետութիւնների հետ, դատական բարենորոգման խնդրում բոլորովին համաձայն է պետութիւնների հետ, սակայն մինչև օրս չէր կարելի համոզել պետութիւններին, որ արդէն հասել է այն րօպէն, երբ կարելի է յիշեալ հարցի նկատմամբ նօտա յանձնել Բ. Դրան:

ՎԻԷՆՆԱ: «Կոր. Բիւրօյին» հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ Թիւրքական լրագիրներում պաշտօնական մի ընդարձակ հաղորդագրութիւն է տպված, որի մէջ ասված է, որ կանոնաւոր դատավարութեան ապահովութիւն ստեղծելու կարևոր հարցը սուլթանի ամենաջերմ ցանկութիւնն է հանդիսանում. ուստի, մինիստրների խորհրդի որոշումով, որը հաստատվեց սուլթանի իրադէով, տեղական հոգևոր իրաւագիտական դպրոցների ծրագրում մտնում են իրաւունքի բոլոր աշխարհիկ կաթէգորիաները: Հաղորդագրութեան մէջ առաջ է բերված նոր առարկաներ աւանդող բոլոր պրօֆէսօրների անունները և որ դասախօսութիւնները արդէն սկսված են:

ԼՕՆԴՕՆ: Լորդերի պալատ: Ֆից-Մօրիսը, Մակեդօնիային նուիրած իր ճառում, կառավարութեան կողմից պարզեց քաղաքացիական գործակալների լիազօրութիւնների, դատական բարենորոգման և ժանդարմէրիան աւելացնելու հարցի նշանակութիւնը: Ֆից-Մօրիսի ասելով, անգլիական կառավարութիւնը ներկայումս յարձակողական դիրք է բռնել այն յուսով, որ մեծ պետութիւնները վերջ ի վերջոյ կը հասկանան, որ յետագայ քայլը իրանցից է կախված:

Շօշափելով աւստրօ-ունգարական երկաթուղային նախագիծը, Ֆից-Մօրիսը ասաց, որ Անգլիան, իբրև առևտրական ազգ, չէ-գող վերաբերմունք ցոյց կը տայ Բալկանում երկաթուղային ցանցը ընդլայնելու խնդրին. անգլիական կառավարութիւնը բնաւ համաձայն չէ այն խստագոյն հայեացքների հետ, որպիսիները արտայայտվում են Աւստրիայի վերաբերութեամբ: Անգլիան Բէրլինի դաշնագրութեան հիման վրա իրաւունք ունի գրաւել Նոր-Բազարի սանջակը և այնտեղ երկաթուղի կառուցանել. չափազանցութիւն կը լինէր ենթադրելու, որ Աւստրիայի գործողութիւնները կամ մեծ պետութիւնների անհամաձայնութիւնը մակեդօնական ժանդարմէրիայի և դատական բարենորոգումների հարցում անհետևանք խափանեցին Եւրոպայի կօնցերտը:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

Թիֆլիսից Բագու		**Բագուից Թիֆլիս**	
Արագ. գիշ.	12 ժ. 28 ր.	Արագ. երեկ.	5 ժ. 02 ր.
Պօստ. երեկ.	9 ժ. 41 ր.	Պօստ. ցեր.	12 ժ. 21 ր.
Մարդ. առաւ.	7 ժ. 53 ր.	Մարդ. առաւ.	4 ժ. 58 ր.
Թիֆլիսից Բաթում		**Բաթումից Թիֆլիս**	
Մարդ. առաւ.	10 ժ. 58 ր.	Մարդ. առաւ.	10 ժ. 38 ր.
Պօստ. առաւ.	9 ժ. 15 ր.	Պօստ. առաւ.	6 ժ. 49 ր.
Մարդ. երեկ.	11 ժ. 22 ր.	Մարդ. երեկ.	5 ժ. 46 ր.
Թիֆլիսից Երևան		**Երևանից Թիֆլիս**	
Պօստ. գիշ.	1 ժ. 8 ր.	Պօստ. ցերեկ.	1 ժ. 18 ր.
Մ.-ապր. ցեր.	3 ժ. 16 ր.	Մ.-ապր. ա.գ.	12 ժ. 52 ր.
Կարսից. Ալէքսան.		**Ալէքսանդր. Կարս**	
Պօստ. երեկ.	5 ժ. 48 ր.	Պօստ. ցերեկ.	12 ժ. 23 ր.
*)Մ.-ապր. առ.	5 ժ. 25 ր.	*)Մ.-ապր. գիշ.	3 ժ. 09 ր.
Թիֆլիսից Ջուլֆա		**Ջուլֆայից Թիֆլիս**	
Պօստ. գիշ.	1 ժ. 08 ր.	Պօստ. գիշ.	6 ժ. 48 ր.
Մ.-ապր. ցեր.	3 ժ. 16 ր.	Մ.-ապր. ցեր.	6 ժ. 54 ր.

*) Այս գնացքները երթևեկում են միայն պէտք եղած ժամանակ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներարգային:
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱԼԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. [illegible]
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՈՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՈՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ
Վերջին ներկայացում
Երկուշաբթի, փետրվարի 18-ին
ԱՐՏԻՍՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ
Հայ դերասանական ընկերակցութիւնը
Մասնակցութեամբ
դերասան ՍԱՖՐԱԶԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ
ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ
Տրագեդիա 5 գործ. Շիլլերի
Ֆրանցի դերը կը կատարէ
Պ. ՍԱՖՐԱԶԵԱՆԸ
Մասնակցում է ամբողջ խումբը
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին
2—1

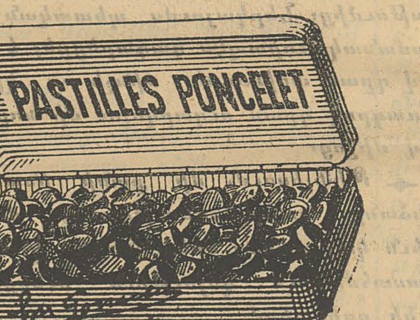

Իսկական միջոց
հազի, մրսելու, ըեվմատիզմի, բրօնխիտի և ինֆլուէնցիայի դէմ:
Այս միջոցը Ֆրանսիայում արդէն 20 տարի է, որ ամենալաւ միջոցն է ճանաչված:
Ամեն տարի վաճառվում է մէկ միլիօն արկղ: Այս դեղահատիկները, որոնք անօրժելի համ ունեն—ծծելով մարդ կարող է իրան կոկորդը և բրօնխիտ բոլոր հիւանդութիւններից ազատ պահել:
Մի արկղիկի գինն է 1 րուբլի:
«Պօնսելէ» դեղահատիկները վաճառվում են բոլոր դեղատներում:
1—1

„ԽԱՐԱԶԱՆ"
շաբաթաթերթը լոյս կը տեսնի փետրվարի 21-ին:

ՈՒՍԱՆՈՂ-ՄԱՏԵՄԱՏԻԿՈՍ
պատրաստում է և պարապում է դասերի կրկնողութեամբ բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար, կամաւոր զինուորացուներ ինժեներական կօնդուկտօրների համար, ինկերական դպրոցի, դեղատան աշակերտացուներ և աւարտման վկայականների համար. Алазанская ул. д. № 5, Авлабаръ, Аветиковъ կարելի է տեսնել ժամը 3—5.
1—1

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ
Մ. Սամուէլեանի
փոխադրած հետևեալ դասագրքերը.
1. Թուաբանական օրինակներ եւ խնդիրներ առաջին, երկրորդ տասնեակի թւերով և տասնեակներով հարիւրի շրջանում Ա. տարի 20 կոպ.
2. Թուաբանական խնդիրներ եւ օրինակներ թւերով հարիւրի և հազարի շրջանում. մի քանի յաւելուածներով. պատկերազարդ, Բ. տարի 25 կոպ.
3. Թուաբանական օրինակներ եւ խնդիրներ ամբողջ և անուանական կամաւոր մեծութեան թւերով, Գ. տարի 25 կոպ.
4. Թուաբանական օրինակներ եւ խնդիրներ. կոտորակների տեսութիւն և ընդհանուր կանօններ, պատկերազարդ, Ա. մաս 30 կոպ.
5. Համառօտ երկրաչափութիւն. զրոյցներ երկրաչափական մարմինների մասին, Ա. մաս 25 կոպ.
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбергъ" Г. И. Галустянцу.
ԳՈՒՄԱՐՈՎ ԳՆՈՂՆԵՐԻՆ ԲԱՒԱՐԱՐ ԶԵՂՉ
3—1

ՄԻ փորձված երիտասարդ
ՈՐՈՆՈՒՄ Է
արտագրութիւններ, կասսիրի, գործակատարի կամ տների կառավարչի պաշտօն: Համաձայն է գնալ նաև ուրիշ քաղաքներ: Հասցէն՝ 8 уч. Свѣчной пер. № 10
Самсону Оганесяну Акопянцу. [illegible]
5—1

ԲԺԻՇԿ
Ա. Ամիրխանեան
ՆԵՐՔԻՆ
Հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն | 10—12 ժ. առաւօտեան; 6—7 ժ. երեկոյեան
Բեհբութովսկայա փող. № 22.
(ա. օ.) 10—9

ԲԺԻՇԿ
Մելիք-Էյնաթեան
Վեներական, միզասեռական և մորթու
Հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն | 9—10 առաւօտ.; 5—7 երեկ.
Կսենիևսկայա փող. № 6, Վեցյէլ հիւրանոցի մօտ
(ե. հ. չ.) 30—20

Ջուլակագործ
Մ. Տ. ԼԱՍՈՒԼՈՎԻ
ԱԽԱՐՏԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԻ
Վերցնում եմ հեշտ պայմանով
ջուլակի դասեր
Դիմել՝ Панасевича ул. № 44. А. Карагюлянъ.
3—2

Նոր լոյս տեսաւ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ
ՏԻՏԱՂԱՔԵՐ
Հայրիկ, Պարոնեան, Պըլը-Պուղի, Պօղ-Մելիքթար, Դանտէ, Լաֆօնթէն, Եզովպոս, Ողոմպիանոս, Մօլլա Նասր-Էդդին, Կրիլօֆ, Բալակիրեվ և ուրիշ ազգային ու օտար զուարճախօսների
182 ԸՆՏԻՐ զուարճախօսութիւն,
Անեկդօտներ, 112 երես.
ԳԻՆՆ է 20 Կ.
Դիմել գրավաճառներին: Ինձնից գումարով պահանջողներին 20% զեղչ և ճանապարհածախսն իմ հաշւին:
Ցանկացողները կարող են դիմել Тифлисъ. Хачатуру Хачатріанъ, 9 уч. Лысогорскій (о. մ.) пер. № 10. 10—2

Լոյս տեսաւ
ԲԱԲԳԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ և ԿԱՆՈՆՆԵՐ
Գինն է 40 կոպէկ
Դիմել գրավաճառներին, կամ հեղինակին՝ Эчміадзинъ, архимандриту Бабкену.
(հ. կ.) 10—5

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ"
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
գրախանութի
ա) Ռուսերէն դասագրքերի ցուցակը:
բ) Ռուսերէն ընթերցանութեան գրքերի ցուցակը:
գ) Ընդարձակ ցուցակ հայերէն գրքերի:
Ցանկացողներին ուղարկվում է
ՁՐԻ
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ „Гуттенбергъ" Г. И. Галустянцу.
5—5

ԱՎՍԱՐԳԻՍՕՎԻ
այգին բաց է Թողոնսի արտասահմանեան, ռուսական և կովկասեան տեսակի մրգատու ծառեր, կայարան ՍԻՐԱ, Անդրկով. երկ., Ավսարգիսօվին: Կատալոգը ուղարկվում է
ՁՐԻ
(ե. հ.չ.) 15—10

Հրատարակութիւն Գ. Գալստեանի. № 26
Ա. ԴՈԼՔ ՈՒԻԴԷ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՄԵԹՕԴԻԿԱ
Փոխադրեց գերմաներէնից
Յովհաննէս Տէր-Միքելեան
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
Ներածութիւն. Պատմութեան նախաշաւիղների ուսուցումը. Պատմութեան ուսուցումը. Աշխարհագրութեան ուսուցումը. Բնագիտութեան ուսուցումը. Հայոց լեզուի ուսուցումը. Թուաբանութեան ուսուցումը. Երկրաչափութեան ուսուցումը. Ձեռագրական հրահանգութիւններ:
ԳԻՆՆ է 1 ր. 50 կ. կազմած 1 ր. 90 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ «Гуттенбергъ» Г. И. Галустяну.

Սոտայիսի է և նոյն տեղը վաճառվում է
Հ. Եֆրիկեանի
ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ
Բ. մասը
ԳԻՆՆ է 3 ՌՈՒԲԼԻ
5—5

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Аван Мирзоевъ Мутаусланова съ С-ми. Большая Ванкская т. д. Семинарія № 8.